

สงครามความทรงจำและการเปลี่ยนแปลง
ความคิดเกี่ยวกับอดีตของ “อดีตสหาย”
ในช่วงระหว่างทศวรรษ 2520 - 2550*
[A War of Memories and
the Changing Notion of the Past of
“Former Comrades” from 1977 to
2015 (B.E.2520s – 2550s)]

ธิกานต์ ศรีนารา**

(Thikan Srinara)

* บทความชิ้นนี้ ปรับปรุงมาจากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “จาก บันทึกกบฏ ถึง น้ำป่า: การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของอดีตนักศึกษาและปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าไทยใน บันทึกความทรงจำ ของ อดีตสหาย ในช่วงระหว่างปี 2522 - 2558” ซึ่งแล้วเสร็จในปี 2562 โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการ ทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2560 ของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Assistant Professor Dr., Department of History, Faculty of Humanities, Chiang Mai University).

Received: July 16, 2020

Revised: October 5, 2020

Accepted: November 27, 2020

บทความวิจัย

วิชาการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาและอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของ “อดีตสหาย” ที่ปรากฏอยู่ใน “บันทึกความทรงจำ” ที่พวกเขาเขียนและตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงระหว่างปี 2522 - 2558 ผลจากการศึกษาพบว่า บันทึกอดีตสหายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเกี่ยวกับอดีตเมื่อครั้งที่พวกเขายังเป็น “นักปฏิวัติ” อยู่ในเขตป่าเขา กับ พคท. ในลักษณะที่เริ่มจากการมองอดีตอย่างโรแมนติกสวยงามในช่วงแรกที่พวกเขาเข้าไปในเขตป่าเขา (ระหว่างปี 2519 - 2522) จากนั้นก็เปลี่ยนไปเป็นการมองอดีตในเชิงลบอย่างสุดขีดเมื่ออดีตสหายบางส่วนเกิดความขัดแย้งกับฝ่ายนำของ พคท. และแยกตัวออกจากขบวนการปฏิวัติ (ในช่วงระหว่างปี 2522 - 2535) แต่จากนั้นก็ค่อย ๆ คลี่คลายจากการมองอดีตในแง่ลบไปเป็นแง่บวกมากขึ้นเรื่อย ๆ (ในช่วงระหว่างหลังปี 2535 - 2540) จนกระทั่งเปลี่ยนไปเป็นการมองอดีตของตนเองอย่างยอมรับและมองว่าเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อชีวิตอย่างสูงยิ่ง (ในช่วงระหว่างปี 2540 - 2558) โดยความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นจากสาเหตุ 2 ประการ คือ (1) จากสภาพการเมืองไทยที่คลี่คลายไปสู่การเมืองที่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและคอมมิวนิสต์ก็ไม่ใช่ภัยคุกคามอีกต่อไป และ (2) จากการที่อดีตสหายส่วนใหญ่ได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีวุฒิภาวะมากขึ้น หลายคนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ดีขึ้น ดำเนินชีวิตและทำมาหากินอย่างซื่อตรงเหมือนคนธรรมดาสามัญทั่วไปจนชีวิตหมดความตื่นเต้นและความภาคภูมิใจใด ๆ แล้วนั่นเอง

คำสำคัญ: ความคิดเกี่ยวกับอดีต, อดีตสหาย, บันทึกความทรงจำ, นักปฏิวัติ

ABSTRACT

This research examines Thai former comrades' memoirs written and published between 1979 - 2015 in order to identify changes in their thought of the past when they were "revolutionaries" taking refuge with the Communist Party of Thailand (CPT) in the jungle. Findings show gradual changes in their thought, from romantic memories of their living in the jungle in memoirs written between 1976 - 1979 to extremely negative notions in memoirs written between 1979 - 1992 within the context of conflicts between some comrades and the CPT's leaders resulting in the dissociation from the revolution movement. From 1992 - 1997 their thought gradually turned positive and eventually reached the point where the past was accepted as highly valuable and meaningful experiences, as illustrated in memoirs written between 1997 - 2015. The change is due to political transformation to be more democratic, when communism is no longer a menace to Thai society, as well as to their age and socio-economic status after returning to the society and living an ordinary life.

Keywords: Thought of the Past, Thai Former Comrade, Memoir, Revolutionary

บทนำ

ในช่วงระหว่างทศวรรษ 2520 จนถึงปลายปี 2550 ได้มีปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งปรากฏขึ้น นั่นคือ ได้มีบุคคลที่มักเรียกกันว่า “อดีตสหาย” เขียนและจัดพิมพ์หนังสือ “บันทึกความทรงจำ” ออกมาเป็นจำนวนมากและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง “อดีตสหาย” ที่ว่านี้ หมายถึงบุคคลที่เคยเข้าร่วมการต่อสู้ด้วยอาวุธในเขตชนบทป่าเขา กับ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในช่วงระหว่างทศวรรษ 2500 - 2520 นั้นเอง บทความขึ้นนี้ต้องการเสนอว่า บันทึกความทรงจำของอดีตสหายที่ถูกเขียนและพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมากนี้ ถือเป็น “หลักฐานชั้นต้น” ที่จะสะท้อนให้เห็น “ความรู้สึกนึกคิด” ของเหล่า “อดีตสหาย” ที่มีต่อ “การกระทำของตนเองในอดีต” เมื่อครั้งที่พวกเขาเคยเข้าไปใช้ชีวิตเป็นนักปฏิวัติในเขตป่าเขา ร่วมกับ พคท. ที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ โดยที่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะเริ่มจากการมองอดีตอย่างสวยงามโรแมนติกไปสู่การมองอดีตในแง่ลบ จากนั้นก็เปลี่ยนแปลงจากการมองอดีตในแง่ลบไปสู่การมองอดีตในแง่บวกมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุด การมองอดีตในแง่บวกก็จะครองฐานะนำในกระแสการตีความอดีตของพวกเขา อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงในการตีความอดีตหรือความทรงจำดังกล่าว หากได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีเพียงกระแสการตีความความทรงจำแบบเดียวไม่ หากแต่มีการต่อสู้แข่งขันช่วงชิงและโต้เถียงกันไปมาระหว่างกระแสการตีความความทรงจำที่แตกต่างกันอย่างน้อย 2 กระแสขึ้นไปเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตลอดประวัติศาสตร์จนกลายเป็น “สงครามความทรงจำ” ที่ไม่รู้จบ และปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความคิดเกี่ยวกับอดีตของพวกเขาเกิดความเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ ก็คือ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสภาพทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองของอดีตสหายที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาเดียวกันนั่นเอง

บทความขึ้นนี้จะทำการวิจัยในแนว “ประวัติศาสตร์ความคิด” โดยจะใช้ “บันทึกความทรงจำ” เกี่ยวกับชีวิตนักปฏิวัติในเขตป่าเขาของเหล่า “อดีตสหาย” ที่ถูกเขียนและตีพิมพ์ออกมาในช่วงระหว่างปี 2519 - 2558 เป็น “หลักฐานชั้นต้น” ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในด้าน “ความรู้สึกนึกคิด” ของพวกเขาที่มีต่อ “การกระทำของตนเองในอดีต” เมื่อครั้งที่พวกเขาได้เข้าไปใช้ชีวิตเป็นนักปฏิวัติในเขต

ปาเขาพร้อมกับ พคท. โดยจะใช้หลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองประเภทอื่น ๆ มาช่วยเสริมความหนักแน่นและช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ด้วย โดยบุคคลที่ถูกเรียกว่า “อดีตสหาย” นี้จะหมายรวมถึงทั้งบุคคลที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ปัญญาชน นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน นักดนตรี กรรมกร ขาวนา ไปจนถึงอดีตผู้ปฏิบัติงานระดับล่างและอดีตผู้นำระดับสูงของ พคท. ที่เขียน “บันทึกความทรงจำ” เกี่ยวกับช่วงเวลาที่พักพวกเขาเป็นนักปฏิวัติในเขตป่าเขาและนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะ ดังนั้น บทความชิ้นนี้ จึงไม่ได้มุ่งที่จะอธิบายตัวเหตุการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี 2522 - 2558 เป็นสำคัญ แต่มุ่งที่จะวิเคราะห์และอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้สึกนึกคิดของเหล่า “อดีตสหาย” ผู้เป็นเจ้าของ “บันทึกความทรงจำ” ที่มีต่อช่วงเวลาที่พักพวกเขาเข้าไปใช้ชีวิตเป็นนักปฏิวัติในเขตป่าเขาพร้อมกับ พคท. เป็นจุดสำคัญ โดยจะอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน มาช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของความรู้สึกนึกคิดดังกล่าวด้วย

การสร้างความทรงจำโรแมนติกหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519

กรณีนองเลือด 6 ตุลาคม 2519 และการใช้นโยบายทางการเมืองแบบเผด็จการฟาสซิสต์ของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่ทำให้นักศึกษาและปัญญาชนไม่สามารถใช้ชีวิตและเคลื่อนไหวทางการเมืองได้อย่างปกติ การถูกติดตามจับกุม ความคับแค้นใจจากการถูกปราบปรามและสูญเสียเพื่อนในกรณีนองเลือด 6 ตุลาคม 2519 และการที่พวกเขาบางส่วนนั้นมีพื้นฐานความคิดที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิวัติของ พคท. อยู่ก่อนแล้ว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พวกเขาตัดสินใจเข้าร่วมการต่อสู้ด้วยอาวุธกับ พคท. ในเขตป่าเขาเป็นจำนวนมาก ในช่วงแรก นอกจากพวกเขาหลายคนจะประกาศตัวสนับสนุนแนวทางการปฏิวัติของ พคท. อย่างเปิดเผยและช่วยทำให้งานหลาย ๆ ด้านของ พคท. ขยายตัวเติบโตขึ้นอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนแล้ว (Srinara 2010: 24 - 30) พวกเขาบางส่วนยังได้ช่วยทำให้จินตนาการเกี่ยวกับการใช้ชีวิตปฏิวัติในเขตป่าเขาพร้อมกับ พคท. เต็มไปด้วยความสวยงามโรแมนติกโดยการเขียนบันทึกความทรงจำแล้วนำไปตีพิมพ์เผยแพร่เป็นตอน ๆ ในวารสารและหนังสือพิมพ์ที่ถูก

6 | วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

ผลิตขึ้นในเขตป่าเขาด้วย เช่น บันทึกเรื่อง “ลำนํ้าความแค้น” ของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ที่ตีพิมพ์ใน *พิราบแดง* ฉบับเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน 2522 (Prasertkul 1979) “ถุดูฝนกับเรื่องราวของนกบินหลา” ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา ที่ตีพิมพ์ใน *วรรณกรรมเพื่อชีวิต* ฉบับเดือนสิงหาคม 2521 (Pitpreecha 1978) *บันทึกจากภูพานถึงลานโพธิ์* ของ วิสา คัญทัพ (Khanthap 1977) *ดงแดง* ของ วัณณ์ วรรณยางกูร (Wanlayangkul 1978) และ “หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ในฐานที่มั่น” ของ เหวง โตจิราการ (Tojirakarn 1978) และ *บันทึกจากวนาสู่นคร* ของ ชลธิรา กลัดอยู่ (Kladyu 1978) ที่เผยแพร่ทางสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) เป็นต้น

แน่นอนว่าเพื่อที่จะทำให้อาพพจน์ของ พคท. ดูดีเพื่อให้ได้รับแรงสนับสนุนจากสังคมไทยมากขึ้น และยังเป็นช่วงแรกที่พวกเขาเข้าไปอยู่ภายใต้การนำของ พคท. ดังนั้น จึงเป็นธรรมดาที่บันทึกทั้งหมดจะมีลักษณะร่วมอยู่ประการหนึ่ง นั่นคือ ล้วนแล้วแต่ชื่นชมยกย่อง พคท. และฉายภาพชีวิตปฏิบัติในเขตป่าเขาออกมาอย่างสวยงามโรแมนติก เช่น ในบางตอนของความเรียงชื่อ “ลำนํ้าความแค้น” ซึ่งตีพิมพ์อยู่ใน *พิราบแดง* ฉบับพฤษภาคม - มิถุนายน 2522 เสกสรรค์ ประเสริฐกุล บรรยายความรู้สึกนึกคิดของเขาขณะร่วมต่อสู้ด้วยอาวุธกับ พคท. ไว้ว่า “ทุกครั้งที่พับผ้าเปล ใส่เป้และเหวี่ยงปืนขึ้นสะพายไหล่ออกสู่สมรภูมิหรือเดินทางไปพบประชาชนในเขต ศัตรู (เขตอิทธิพลของทหารรัฐบาล) ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนว่าตัวเองกำลังก้าวเท้าไปบน แถวอักษรแห่งบทบันทึกทางประวัติศาสตร์ เรื่องราวของพวกเรานักกรบจรยุทธ์ในวันนี้ คงจะกลายเป็นแบบหัดอ่านของลูกหลานอีกหลายสิบหลายร้อยปีข้างหน้า มันไม่สำคัญเลยที่จะไม่มีชื่อของข้าพเจ้าอยู่ในนั้น เพราะเพียงแค่เอ่ยคำว่า ‘ทหารปลดแอก’ ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าคุณมีที่ยืนอันอบอุ่นอยู่ในขบวนแถวของนักกรบนิรนามเหล่านั้นแล้ว” (Prasertkul 1979) ในบันทึกเรื่อง “ถุดูฝนกับเรื่องราวของนกบินหลา” ซึ่งตีพิมพ์ใน *วรรณกรรมเพื่อชีวิต* ฉบับเดือนสิงหาคม 2521 จิระนันท์ พิตรปรีชา แสดงความมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติด้วยภาษาที่อ่อนโยนและงดงามว่า “ฉันเคยฝันถึงชีวิตอิสระที่โลดแล่นไปตามห้วยหิน ธารน้ำ และทุ่งหญ้าในหุบเขาเมื่อนานมาแล้ว และพบว่ามันเป็นความจริงขึ้นมาในทุกวันนี้ แต่สิ่งที่ต่างกันก็คือ ฉันไม่ได้มาอยู่ที่นั่นอย่างลม ๆ แล้ง ๆ เพื่อแสวงหาความงามให้กับวิญญาณของตัวเองเท่านั้น หากมาด้วยหัวใจมุ่งมั่นต่อ

บางสิ่งบางอย่างที่คงจะต้องใช้คำว่า ‘อุดมการณ์’ มานิยามมัน...นอกเหนือจากปากกาสำหรับบันทึกการเดินทางของตัวเองแล้ว ฉันยังมีปืนและสหายอยู่เคียงข้าง” (Pitpreecha 1978) และใน บันทึกจากภูพานถึงลานโพธิ์ ของ วิสา ศัญทัพ ที่ว่า

“...อาจจะเป็นการริบดวงสักหน่อยสำหรับการเดินทาง
สู่ฐานที่มั่นภูพานของผม ทั้ง ๆ ที่ความจริงได้แจ้ง
เจตนาธรรมณ์ที่จะไปให้ทางจัดตั้งได้ทราบนานแล้ว ไม่
เพียงแต่เท่านั้น ตัวเองยังได้ใช้การแสดงออกทางท่าที
ทุกอย่างเพื่อยืนยันให้เห็นถึงความอยากที่มีอยู่อย่างล้น
เปี่ยม ภูพานในความรู้สึกของผมแผ่ไพศาลทิวาววยอด
สูง สง่างาม ทรงพลัง และเกรียงไกรเกินกว่าจะหาคำมา
เปรียบเทียบกับได้...สำหรับสหายที่มาจากแนวหลัง
ความรู้สึกที่ได้ออกแนวหน้าครั้งแรกก็คือความเร่าร้อนที่
มีต่อการงาน ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รายรอบตัวดูน่าตื่นเต้น
ไปหมด ผมเองก็เช่นกัน ดุมชีวิตชีวา คึกคัก แต่ก็รู้สึกว่
ยังจะต้องปรับตัวอีกสักระยะหนึ่งเพื่อให้คุ้นเคยกับ
สภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ...ทุกวันนี้แม้ภูพานจะมีความ
ยากลำบากดำรงอยู่ แต่มันก็เป็นเพียงความยากลำบาก
ชั่วคราว อย่งไรเสียเราก็ยังกินอิ่ม นอนหลับ มีแรง
พอที่จะปฏิบัติไปจนปลดปล่อย ภูพานสำหรับผมในวันนี้
ยังคงให้ความอบอุ่น ยังคงเป็น “มิ่งขวัญคู่หล้าแหล่ง
ไทย” อยู่เสมอไม่เปลี่ยนแปลง...”

(Khanthap 1977)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงไม่กี่ปีต่อมา ความทรงจำแบบโรแมนติกเกี่ยวกับชีวิตนัก
ปฏิวัติในเขตป่าเขาที่ถือว่าการตีความความทรงจำกระแสหลักดังข้างต้นนี้ จะเริ่ม
ถูกท้าทายจากการตีความความทรงจำเชิงลบ ซึ่งเป็นผลมาจากการสถานการณ์ทาง
การเมืองที่พลิกผันอย่างรวดเร็ว

สงครามระหว่างความทรงจำโรแมนติกกับความทรงจำเชิงลบ (ปี 2522 - 2523)

ในช่วงนับตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา จู่ ๆ สถานการณ์ในขบวนการปฏิวัติที่ “กำลังดียิ่ง” ก็เปลี่ยนแปลงพลิกผันอย่างรวดเร็ว ไม่กี่ปีหลังจากที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบ “ขวาจัด” นับตั้งแต่หลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมา กลุ่มทหารที่เรียกตนเองว่า “คณะปฏิวัติ” ซึ่งนำโดย พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ได้ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ในวันที่ 20 ตุลาคม 2520 จากนั้นก็ยกเลิกนโยบายขวาจัดแบบรัฐบาลธานินทร์และเปลี่ยนไปใช้นโยบาย “ผ่อนปรน” ให้ประชาชนมีสิทธิทางการเมืองเพิ่มขึ้น มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในปี 2521 ซึ่งก่อให้เกิด “ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ” และจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 22 เมษายน 2522 ที่ส่งผลให้ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ในช่วงเวลาสั้น ๆ นี้ พลเอก เกรียงศักดิ์ ได้ดำเนินนโยบายทางการเมืองหลายอย่างที่ทำให้บรรยากาศทางการเมืองผ่อนคลายและมีประชาธิปไตยมากขึ้น เขาได้ฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน และประกาศนโยบายผ่อนปรนให้นักศึกษาและประชาชนออกจากป่ามาได้โดยไม่มีการจับกุมและอนุญาตให้กลับมาอยู่ในเมืองได้ตามปกติ (Yimprasert 2008: 175 - 181)

ในช่วงเวลาเดียวกัน ขบวนการปฏิวัติไทยภายใต้การนำของ พคท. ได้เกิดความขัดแย้งภายในขึ้นและส่งผลกระทบต่อนักศึกษาและปัญญาชนบางส่วนแยกตัวออกจาก พคท. และกลับเข้าสู่เมือง บางคนในหมู่พวกเขาได้ให้สัมภาษณ์และเขียนบันทึกความทรงจำเล่าเรื่องราวในเขตป่าเขาและวิพากษ์วิจารณ์ พคท. อย่างรุนแรงผ่านนิตยสาร *ไทยนิกร* ที่ต่อต้าน พคท. มาอย่างต่อเนื่อง บุญส่ง ชเลธร เขียนบันทึกชื่อ “ลาก่อนชนบทลัทธิเมืองและยึดเมืองในที่สุด” ความยาว 2 ตอนจบ ขณะที่ ยุค ศรีอาริยะ หรือ เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ เขียน “บันทึกกบฏ” ยาวถึง 7 ตอน ต่อมาบันทึกทั้ง 7 ตอนได้ถูกนำไปพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ *บันทึกกบฏ* ในปี 2523 โดยทั่วไป ความทรงจำเกี่ยวกับ พคท. ของพวกเขาทั้งสองคนแทบจะเป็นด้านตรงกันข้ามกับความทรงจำของนักศึกษาและปัญญาชนที่เข้าป่าใหม่ ๆ ภายหลังจากกรณี 6 ตุลาคม 2519 ที่เต็มไปด้วยความสวยงาม กล้าหาญ ยกย่องชื่นชม และโรแมนติก เพราะนอกจากบันทึกของยุคและบุญส่งจะ

ไม่ได้ฉายให้เห็นภาพชีวิตในลักษณะเดียวกันแล้ว ยังฉายให้เห็นแต่ภาพในแง่ลบและวิพากษ์วิจารณ์ พคท. อย่างรุนแรงด้วย (Srinara 2010: 172 - 173)

ในกรณีของ บุญส่ง ชเลธร ภายหลังแยกตัวจาก พคท. และเดินทางออกจากป่ากลับเข้าสู่เมืองได้ไม่นาน เขาได้เข้าพบ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จากนั้นเขาได้เขียน “บันทึก” ขนาดสั้น 2 ตอนจบชื่อ “ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด” เผยแพร่ใน *ไทยนิกร* ฉบับเดือนตุลาคม 2522 บุญส่งชี้แจงว่า เขาตั้งใจ “เขียนบันทึกชิ้นนี้ขึ้นมา เพื่อบอกเล่าบางสิ่งบางอย่าง โดยเน้นไปที่เรื่องราวความเป็นมา และการทำงานของ ศนท. - อธิปัตย์ ในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิบัติ มากกว่าอย่างอื่น” (Chaletorn 1979: 2) แต่ทว่าเป้าหมายที่แท้จริงของบุญส่งก็คือการวิพากษ์วิจารณ์ พคท. ดังจะเห็นว่า เขาได้สอดแทรกความเห็นที่โจมตี พคท. ไว้ตลอดบันทึกของเขา เช่น โจมตีว่า พคท. ได้เข้าแทรกแซง “ศนท. - อธิปัตย์” ทั้งทางความคิด การก่อตั้ง และการทำงาน และพุ่งเป้าการโจมตีไปที่ “สหายขวาน” (พิรุณ ฉัตรวนิชกุล) และ วิรัช อังคถาวร และที่สำคัญ บุญส่งจงใจที่จะกล่าวถึงวิรัชในฐานะสัญลักษณ์ของการครอบงำ พคท. โดยคนเชื้อชาติจีน ด้วยการเอ่ยชื่อ “จางหย่วน” ซึ่งเป็นชื่อจัดตั้งของวิรัชสมัยที่อยู่ในจีนควบคู่กันไปเสมอเมื่อเขาพูดถึงวิรัช เช่น เขากล่าวว่า “ช่วงปลายของชีวิตในฐานะที่มันแล้วผมจึงได้รู้ว่าสหายขวานขึ้นตรงต่อ วิรัช อังคถาวร หรือ ‘จางหย่วน’ ผู้กุมอำนาจอันแท้จริงในพรรค” (Chaletorn 1979: 3) และในอีกที่เขากล่าวว่า “เราได้รับคำชี้แจงงานในครั้งนี้ว่า ‘อย่าห่วงเห็นการใช้แรงงาน’ ผมจำได้ว่าหลายคน ‘พิสซ์ขาด’ จนถึงกับลุกขึ้นถาม ‘จางหย่วน’ ที่ผ่านเข้ามาในสำนักของเราว่า พวกเราทำงานกันจะเป็นจะตาย ทำไมชั้นบนยังพูดออกมาอีกว่าอย่าห่วงเห็นการใช้แรงงาน” (Chaletorn 1979: 5) เป็นต้น

ขณะที่ ยุค ศรีอาริยะ นั้น ภายหลังแยกตัวออกจาก พคท. และกลับเข้าเมืองได้ไม่นานเขาก็เริ่มเปิดฉากรณรงค์โจมตี พคท. อย่างรุนแรงและต่อเนื่องผ่านข้อเขียนที่สรุปแบบของบันทึกตีพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารข่าว *ไทยนิกร* ติดต่อกันตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2522 จนถึงต้นเดือนมกราคม 2523 รวมทั้งสิ้น 7 ตอน ได้แก่ “ผมออกมาเพื่อท้าทายความศักดิ์สิทธิ์ของ พคท.” “ไม่มีใครรักชาติไทยเท่าคนไทย” “สภาพนักศึกษาในแนวหน้า” “วิพากษ์ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการปฏิวัติของ พคท.” “ได้ทฤษฎีสามโลก” “1 ธันวาคม ยืนหยัดพิทักษ์ลัทธิมาร์กซ์ - เลนิน อย่างถึงที่สุด” และ

สุดท้ายคือ “วิเคราะห์สถานการณ์ประจำปี 2522 ปีแห่งความรุ่งโรจน์และชัยชนะของประชาชน” (Srinara 2010: 191 - 193) ต่อมานันทิกทั้ง 7 ตอนนี้จะถูกนำไปตีพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ *บันทึกกบฏ* ในปี 2523 (Sriariya 1980) ใน *บันทึกกบฏ* แม้ว่าการวิพากษ์วิจารณ์ พคท. ของยุคจะก้าวไปไกลกว่าบุญส่งในแง่ที่เขาวិพากษ์วิจารณ์ พคท. ได้เป็นระบบกว่าก็ตาม นั่นคือ วิพากษ์ตั้งแต่ระดับแนวคิดทฤษฎี ยุทธศาสตร์ยุทธวิธี ผู้นำขบวนการ ความเป็นอิสระของขบวนการ ไปจนถึงการบริหารจัดการองค์กรภายในขบวนการเกือบทุกระดับ แต่ยุคก็มีลักษณะร่วมกับบุญส่งอยู่อย่างหนึ่ง นั่นคือเขาเองก็อาศัยความคิด “เชื้อชาตินิยม” ต่อต้านชาวจีนเป็นจุดยืนในการวิพากษ์วิจารณ์ พคท. โดยพุ่งเป้าการโจมตีไปที่ วิรัช อังคถาวร หรือ “จางหยวน” ในฐานะสัญลักษณ์ของการควบคุม พคท. โดยชาวจีนอย่างเบ็ดเสร็จเช่นกัน ดังที่ยุคกล่าว

“...ในชีวิตของผมที่ผ่านมาผมไม่เคยคิดเลยว่าปัญหาเชื้อชาติจะเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับการปฏิวัติไทย คนจีนหรือคนไทยก็น่าจะปฏิวัติแผ่นดินไทยได้ แต่เมื่อเผชิญสิ่งนี้ด้วยตัวเองแล้ว ผมได้สำนึกถึงคำกล่าวที่ง่าย ๆ ที่กล่าวว่า ‘ไม่มีใครรักชาติไทยเท่ากับคนไทย’ แต่ละคนยังมีความผูกพันอยู่กับแผ่นดินที่เขาเกิดอย่างแน่นแฟ้นและสำหรับยุคการปฏิวัตินี้ ความคิดเช่นนี้เรายังไม่อาจปฏิเสธได้ คนจีนมาคุมการปฏิวัติไทย เขาทำเพื่อประเทศไทยเพื่อประชาชนไทยหรือเขาทำเพื่อประเทศจีนประชาชนจีน...ผมใช้ชีวิตในป่ามา 2 ปี แม้เวลาจะน้อยแต่สิ่งที่พอจะสรุปได้ก็คือ คนเหล่านี้ผูกพันกับแผ่นดินจีนมากกว่าแผ่นดินไทย...”

(Sriariya 1980: 14 - 19)

เป็นความจริงที่ว่า นี่เป็นครั้งแรกที่บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขาภายใต้ พคท. ในแง่ลบได้ถือกำเนิดขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะมีเพียง 2 ชิ้น แต่ก็ได้รับความสนใจจากผู้อ่านในเมืองและส่งผลกระทบต่องาปลักษณ์ของ พคท. อยู่ไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ นักศึกษาและปัญญาชนที่ยังทำงานอยู่ในเขตป่าเขา กับ พคท. ก็ยังคงเขียนและเผยแพร่บันทึกความทรงจำที่สะท้อนความรู้สึกสวองามโรแมนติกประทับใจของพวกเขาที่มีต่อการดำเนินชีวิตในเขตป่าเขาภายใต้ พคท. ออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น บันทึกเรื่อง “3 เดือน 6 วันในเขตจรัญธรรมาศใต้” ของ ญาญ่าแพรก (Yaphraek 1980) “บันทึกจากฐานที่มั่น” ของ เกษตร ศิวะเกื้อ (Siwakuea 1980) “บันทึกคนถือปืนถึงมือจ๊กหวาย” ของ กลีบดอกอ้อ (Klip Dok Or 1980) และ “บันทึกทหารปลดแอก ตอน 4 กำแพงป่า” ของ ท้าวคำปอน (Thammasat University Archives D81/2) เป็นต้น ในบรรดาบันทึกความทรงจำทั้งหมดนี้ “บันทึกจากฐานที่มั่น” ของ เกษตร ศิวะเกื้อ ซึ่งเผยแพร่ในนิตยสาร *ส่องทาง* ฉบับเดือนมกราคม 2523 เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของบันทึกความทรงจำที่ยังคงบรรยายชีวิตในเขตป่าเขาภายใต้ พคท. ออกมาอย่างสวองามและโรแมนติก ดังที่เขาบรรยายว่า

“...ระหว่างที่ผมได้ใช้ชีวิตอยู่ในฐานที่มั่นปฏิบัติและตระเวนไปยังเขตอำนาจรัฐของประชาชน ผมได้พบเห็นหลายสิ่งหลายอย่างที่ผมเชื่อว่า คนในเมืองไม่เคยได้รู้ได้เห็นมาก่อนเลย แม้แต่ผมเองก็ไม่เคยคิดมาก่อนเหมือนกัน...ผมได้มีโอกาสเดินทางไปยังโรงเรียนการเมืองการทหารแห่งหนึ่ง ที่นั่นมีเยาวชนจำนวนมาก...นอกจากการศึกษาด้านการเมืองการทหารแล้ว บางแห่งยังมีการอบรมบ่มเพาะแพทย์และพยาบาลด้วย สิ่งที่ทำให้ผมประหลาดใจมากที่สุดก็คือ การอบรมบ่มเพาะเยาวชนให้เป็นแพทย์และพยาบาลที่ดีของประชาชน...มันเป็นความรู้สึกประทับใจของผมที่ได้เห็นเยาวชนได้รับการอบรมบ่มเพาะให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมปฏิบัติรับใช้ประชาชน สักวันหนึ่งข้างหน้าเมื่อการปลดปล่อยมาถึง ผมเชื่อว่าคนในเมืองก็จะได้เห็นภาพเหล่านี้ เหมือนกับที่ผมได้เห็น...”

(Siwakuea 1980)

แม้ว่าในช่วงเวลานี้กระแสความทรงจำในเชิงลบเกี่ยวกับช่วงชีวิตภายใต้การนำของ พคท. จะได้เริ่มปรากฏตัวขึ้นแล้ว และนำไปสู่สงครามระหว่างความทรงจำแบบโรแมนติกกับความทรงจำเชิงลบก็ตาม แต่ก็ต้องกล่าวว่า ความทรงจำในเชิงลบยังเป็นกระแสรองและเล็กกว่า ซึ่งทำให้กระแสความทรงจำแบบโรแมนติกยังคงครองฐานะนำอยู่ จนกระทั่งถึงปี 2524 บรรยากาศเช่นนี้จึงจะเปลี่ยนไปอย่างมาก

ปฏิเสศแนวทาง เชิดชูจิตใจ และการขยายใหญ่ของความทรงจำเชิงลบ (ปี 2524 - 2531)

ในช่วงระหว่างปี 2524 - 2531 ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยในลักษณะที่กำลังค่อย ๆ ก้าวทะยานไปสู่ความเป็น “นิคส์” หรือกลายเป็น “ประเทศอุตสาหกรรมใหม่” หรือกลายเป็นประเทศทุนนิยมมากขึ้น (2) การเมืองไทยอยู่ภายใต้บรรยากาศที่เรียกว่ายุค “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ที่มีนายกรัฐมนตรีที่มาจากกองทัพ และไม่ได้มาจากการเลือกตั้งอย่าง พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งถูกท้าทายอย่างต่อเนื่องจากฝ่ายประชาธิปไตยตลอดช่วงระหว่างปี 2523 - 2531 (3) วิฤตและการตกต่ำลงอย่างรวดเร็วของทฤษฎีกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาของ พคท. ที่เคยครองฐานะนำทางภูมิปัญญาฝ่ายซ้ายมาตั้งแต่ภายหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 ได้ทำให้นักศึกษาและปัญญาชนฝ่ายซ้ายไทยเกิดความท้อแท้สับสนทางความคิดอย่างหนักจนแยกตัวออกจาก พคท. และตกอยู่ภายใต้บรรยากาศที่เรียกว่า “การแสวงหาครั้งที่ 2” และ (4) ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ขณะที่ปัญญาชนฝ่ายซ้ายไทยกำลังท้อแท้สับสนทางความคิดอย่างหนักและตกอยู่ภายใต้บรรยากาศของการแสวงหาครั้งที่ 2 ปัญญาชนฝ่ายค้านไทยรุ่น 14 ตุลาคม 2516 กระแสอื่น ๆ จำนวนมากที่ก่อนหน้านี้เป็นเพียงกระแสรองของกระแส พคท. และได้รับผลสะท้อนจากวิกฤตการณ์ทางภูมิปัญญาของปัญญาชนฝ่ายซ้ายไม่มากนัก ได้ค่อย ๆ ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาอย่างต่อเนื่องจนในที่สุดเมื่อถึงต้นทศวรรษ 2520 ก็พัฒนามาเป็น “เครือข่ายทางภูมิปัญญา” แบบใหม่ที่มีฐานอันเข้มแข็งมากพอที่จะรับเอาปัญญาชนฝ่ายซ้ายที่เพิ่งแยกทางจาก พคท. และกลับเข้าสู่เมืองสามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายได้ (Srinara 2012: 32 - 33)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นักศึกษา ปัญญาชน และผู้นำของ พคท. บางส่วนที่ขัดแย้งแยกตัวออกจาก พคท. และกลับเข้าสู่เมืองแล้วได้เขียนบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตภายในขบวนการปฏิวัติภายใต้การนำของ พคท. ของตน และเผยแพร่ผ่านนิตยสารทั้งรายสัปดาห์และรายเดือน และต่อมามีงานหลายชิ้นได้ถูกนำมาพิมพ์เป็นหนังสือ บันทึกที่อ่านได้แก่ “รู้สึกแห่งยุคสมัย” ของ เกษียร เตชะพีระ (Tejapira 1988) *เปลือยป่าแดง* (Sarika 2001) และ *วาระสุดท้ายแห่งชีวิต จิตรภูมิศักดิ์* (Sarika 1993) ของ แคน สาริกา “การรวานในเขตป่าเขา” (Sunthonsri 1981a) และ “การรวาน ภาคอวสานที่ ‘สำนักแนวร่วม เ.30’ และเมืองสิบสองปันนา” (Sunthonsri 1981b) ของ วีระศักดิ์ สุนทรศรี ซึ่งต่อมาจะถูกนำมาตีพิมพ์ไว้ด้วยกันใน *การรวาน ตำนานที่พหุหน้าวงดนตรีเพื่อชีวิตของไทย* ในปี 2527 (Sunthonsri 1993) “คิดถึงนายผี” (2528) และ “ปิ่นกับคน สัตว์ป่า และขุนเขา” ของ สุรัชย์ จันทิมารร (Chantimathorn 1998: 209 - 215, 221 - 228) “ผู้เฒ่าเมอร์ลิน” ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา (Pitpreecha 1998: 191 - 194) ไปจนถึงข้อเขียนเชิงบันทึกความทรงจำอีกหลายชิ้นของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้แก่ “หญิงสาวกับลูกนกขุนทอง” (2527) (Prasertkul 1986: 85 - 92) “ชีวิตและการเขียนหนังสือ” (2527) (Prasertkul 1988a: 39 - 44) “ลุงไฟ: นักรบผู้เลือนหาย” (2528) (Prasertkul 1988a: 172 - 186) “หยาดน้ำตาบนแผ่นแก้วของกาลเวลา” (2531) (Prasertkul 1988b: 187 - 205) และ “สะพานไฟเหนือสายน้ำเขียว” (2531) (Prasertkul 1988b: 13 - 24) เป็นต้น แต่ที่สำคัญไม่แพ้กันก็คือข้อเขียนในคอลัมน์ “บันทึกผู้ผ่านทาง” ของ พ.เมืองชุมพู หรือ อุดม สีสุวรรณ อดีตสมาชิกกรรมการเมืองของ พคท. ที่แยกตัวออกมาในช่วงปี 2525 ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่เป็นตอน ๆ ในนิตยสาร *บานไม่รู้โรย* ในช่วงระหว่างปี 2528 - 2530 (Pho Mueang Chomphu 1987: 20 - 26)

ลักษณะร่วมอย่างหนึ่งของผู้เขียนบันทึกเหล่านี้ก็คือ พวกเขาทั้งหมดเป็นผู้ที่เพิ่งจะแยกตัวออกจาก พคท. และเพิ่งกลับเข้าสู่เมืองใหม่ ๆ พวกเขาทั้งหมดยังอยู่ “ชายขอบ” ของสังคมไทยและอยู่ในช่วงระหว่างการเยียวยารักษาบาดแผลจากความพ่ายแพ้ของตัวเองและพยายามหาหนทางที่จะเริ่มต้นชีวิตใหม่ เช่น เกษียรกลับไปขอคืนสภาพนักศึกษาเพื่อเรียนต่อให้จบปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสกสรรค์

และจึระนันท์เดินทางไปเรียนต่อปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยคอร์แนลล์ สหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี 2524 ขณะที่ แคน วีระศักดิ์ สุรชัย และ อุดม กลับเข้าสู่วงการนักดนตรี นักเขียน และนักหนังสือพิมพ์ซึ่งมีมิตรเก่าของพวกเขาทำงานอยู่ก่อนแล้ว เช่น เมื่อ วีระศักดิ์ สุนทรศรี เดินทางออกจากป่าเข้ากรุงเทพฯ และได้พบกับ สุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการนิตยสาร *โลกหนังสือ* ในช่วงปลายปี 2523 เขาก็ได้รับการทาบทามให้ เขียน “ความรำลึกย้อนหลัง คาราวาน” และเมื่องานชิ้นนี้ถูกตีพิมพ์ใน *โลกหนังสือ* แล้ว สุชาติก็ได้เรียกร้องให้เขาเขียนตอนที่สองต่อ วีระศักดิ์เล่าว่าแม้จะไม่ค่อยมั่นใจนัก แต่เนื่องจากสุชาติ กองบรรณาธิการ และ กัณหา แสงรายา ช่วยผลักดันและให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด “ความเรียงในเชิงบันทึกย้อนหลัง” ทั้งสามตอนจึงสำเร็จขึ้นมาได้ (Sunthonsri 1993: 19 - 20) ขณะเดียวกัน พวกเขาทั้งหมดก็ยังคงตกอยู่ภายใต้บรรยากาศของ “วิกฤติศรัทธา” และ “การแสวงหาครั้งที่ 2” ด้วย ซึ่งทำให้พวกเขา ยังคงมีความรู้สึกนึกคิดในแง่ลบต่อ พคท. ร่วมกันอยู่มาก และส่งผลให้บันทึกของพวกเขา มีลักษณะร่วมอยู่ประการหนึ่ง นั่นคือ การปฏิเสธและวิพากษ์ “แนวทาง” ของ พคท. ไปพร้อม ๆ กับการชื่นชมยกย่อง “จิตใจ” ที่เสียสละกล้าหาญเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นของนักศึกษา ปัญญาชน ชาวไร่ชาวนา และชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เข้าไปร่วมการปฏิวัติภายใต้การนำของ พคท.

เราสามารถมองเห็นการตีความความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขาในลักษณะที่ปฏิเสธ “แนวทาง” ของ พคท. แต่ยกย่อง “จิตใจ” ที่เสียสละกล้าหาญเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นของนักศึกษา ปัญญาชน ชาวนาชาวไร่ และชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ในบันทึกความทรงจำที่ถูกเขียนและพิมพ์เผยแพร่ในช่วงเวลานี้เกือบจะทุกชิ้น เช่น ในของกรณีของ วีระศักดิ์ สุนทรศรี ที่เล่าเรื่องแบบเรียบ ๆ ง่าย ๆ มุ่งให้ข้อเท็จจริงอย่างละเอียดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเขตป่าเขาเป็นสำคัญ ไม่เน้นทั้งความตื่นเต้นและความโรแมนติก บางช่วงมีเรื่องตลกขบขัน บางช่วงก็มีเรื่องเศร้า ไม่ชื่นชมยกย่อง แต่ก็มีการเสียดสีวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายนำของ พคท. อยู่เป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่เขาและเพื่อน ๆ ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการที่ พคท. เลียนแบบจีนในด้านศิลปวัฒนธรรม และอีกเรื่องคือการที่ พคท. ถูกครอบงำด้วยความคิดเหมาเจ๋อตุง (Sunthonsri 1981a: 26) ในกรณีของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ที่วิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายนำของ พคท. อย่างรุนแรง แต่ขณะเดียวกัน ก็ยกย่องชื่นชม “จิตใจ” ที่เสียสละ

กล่าวหาของชาวกระเหรี่ยงและนักศึกษาจำนวนหนึ่งที่เข้าไปร่วมการปฏิวัติกับ พคท. ไปพร้อมกัน (Prasertkul 1993: 200 - 202) ในกรณีของ แคน สาริกา ที่เล่าถึง “ชาวนาอีสานผู้ทิ้งเคียวทิ้งคันไถไปจับปืน” ร่วมการปฏิวัติกับ พคท. ด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ขณะเดียวกันก็เสียดสีวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายนำของ พคท. อยู่เป็นระยะ ๆ (Sarika 1993: 7 - 8) ในกรณีของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร ที่วิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายนำของ พคท. อยู่เป็นระยะ ๆ ไปพร้อม ๆ กับเล่าถึงการเสียสละกล่าวหาอุทิศตัวของ “ชาวม้ง” ซึ่งอพยพจากลาวมาอาศัยอยู่บน “เขาค้อ” และต่อมาได้เข้าร่วมขบวนการปฏิวัติภายใต้การนำของ พคท. จนกลายเป็นกำลังหลักและมีบทบาทสำคัญในฐานะที่มั่นเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (Phumithawon 2002b: 7) และในกรณีของ อุทุม สีสวรรณ ที่นอกจากจะไม่ช่วยแก้ต่างให้กับ พคท. แล้ว ยังวางตัวออกห่างจากฝ่ายนำของ พคท. รวากับว่าเขาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่ง มีหน้าซำยังวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายนำของ พคท. บางคน เช่น วิรัช อังคถาวร คล้ายกับการวิพากษ์วิจารณ์ พคท. ของนักศึกษาและปัญญาชน และกล่าวยกย่องชื่นชมนักปฏิวัติไทยและนักปฏิวัติอินโดจีนบางคนไปพร้อม ๆ กันด้วย (Pho Mueang Chomphu 1987: 20 - 26)

อย่างไรก็ตาม บันทึกความทรงจำที่ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการตีความความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขาภายใต้ พคท. ของอดีตสหยาในลักษณะที่ปฏิเสธ “แนวทาง” ของ พคท. แต่ยกย่อง “จิตใจ” ที่เสียสละกล่าวหาเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นของนักศึกษา ปัญญาชน ชาวนาชาวไร่ และชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ คือข้อเขียนเรื่อง “รู้สึกแห่งยุคสมัย” ของ เกษียร เตชะพีระ ซึ่งด้านหนึ่งเกษียรกล่าวว่า “คงป่วยการที่จะสาธยายชีวิตป่าของผมกับ พคท. รสชาติก็คงคล้ายนิยายเฟชิโยไพรบางเรื่องบอกการผจญภัยแบบปฏิวัติโรแมนติก คนป่าเป็นคนดีโดยส่วนใหญ่ แต่เรามีอะไรต่างกันมาก และเราต้องปรับตัว แต่ปัญหาหลักไม่ใช่ความลำบากอดอยากหิวโหย เสี่ยงตาย หากเป็นเรื่องความผิดพลาดไร้เหตุผลของตัวระบบหลักในป่า... พคท. ทำให้ปัญญาชนหมดความเป็นปัญญาชนและความเป็นมนุษย์ กลายเป็นหุ่นกลใช้แรงงานเก่งแบบชาวนา และคิดไม่เป็นโดยอิสระ...แต่ความผิดพลาดชั้นแตกหักของ พคท. คือ เขาขาดระบบภายในที่อนุญาตให้มีการเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกมาอย่างเสรี ไม่มีที่ว่างให้ความเห็นต่างยืนอยู่ได้ องค์การที่ขาดกลไกประชาธิปไตยในอันที่จะรู้ล้างความผิดพลาดของตัวเองแบบนี้เยียวยาไม่รอด รังแต่จะ

ประสบวิกฤตและความปราชัย ประวัติศาสตร์จะพิสูจน์ความข้อนี้” (Tejapira 1988: 17 - 18) ขณะที่อีกด้านหนึ่งเขาก็ก้าวว่า “จิตใจของเยาวชนคนหนุ่มสาวเรือนพันที่ ถอดเครื่องแบบนักศึกษาลาพ่อแม่ญาติมิตรคนรัก ทั้งสุขนานาที่รอให้เสพในสังคม ไป ตราตรารำล่ำบากเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายทำสงครามอยู่ในรอกในพงนั้นถูกต้อง...ใครจะว่า อะไรผิดหรือผมผิดมหิดลก็ว่าไป แต่อย่างหนึ่งที่ผมคิดว่าผมเชื่อคือ จิตใจแบบนี้ ถูกต้อง ยิ่งใหญ่ ควรศึกษา เชิดชู ส่งเสริม เพราะ เอาละไม่ว่ามันจะผิดทางความรู้ ความเข้าใจ อย่างไรก็ตาม มันคือจิตใจที่เสียสละมวลประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อ ผลประโยชน์ของประชามหาชน มีแต่จิตใจเช่นนี้บวกกับสติปัญญาอันแจ่มใสแจ้ง กระจ่างเท่านั้น จะช่วยชาติบ้านเมืองเรา รวมทั้งมนุษยชาติให้อยู่รอดและวัฒนา สถาพรต่อไปได้” (Tejapira 1988: 19 - 20)

อาจกล่าวได้ว่านี่เป็นช่วงเวลาที่กระแสความทรงจำเชิงลบเกี่ยวกับ ประสบการณ์ชีวิตในเขตป่าเขาได้ก้าวขึ้นมาครองฐานะนำเป็นครั้งแรก โดยกระแสการ ตีความดังกล่าวมีลักษณะร่วมที่สำคัญคือ การปฏิเสธแนวทางของ พคท. และเชิดชู จิตใจที่กล้าหาญเสียสละของอดีตสหายเป็นประเด็นหลัก

ความทรงจำแตกต่าง: ความผิดของฝ่ายนำบางคน ไม่ใช่ผู้นำทุกคน (ปี 2531 - 2535)

ในช่วงระหว่างปี 2531 - 2535 เศรษฐกิจของไทยได้ค่อย ๆ ก้าวทะยานไปสู่ ความเป็น “นิคส์” หลังจากทีก่อนหน้านี้ผู้นั้นอยู่ในภาวะซบเซามาตลอด เศรษฐกิจที่ฟื้น ตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2531 ได้ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีอัตราการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียจนได้รับการขนาน นามว่าเป็น “ประเทศอุตสาหกรรมใหม่” ขณะที่การเมืองไทยก็ได้เปลี่ยนแปลงจากยุค “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” (ในช่วงระหว่างปี 2523 - 2531) เข้าสู่ยุคสมัยที่การเมืองไทย มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เมื่อ พลเอก เปรมปฎิเสธที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงได้มีมติให้ พลตรี ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดในสภาเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลและเป็น นายกรัฐมนตรีในปี 2531 ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็น

สัญลักษณ์ว่าการเมืองไทยได้หลุดพ้นออกมาจากยุค “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” แล้ว และกำลังจะก้าวไปสู่ยุค “ประชาธิปไตยเต็มใบ” ที่กองทัพและทหารมีบทบาททางการเมืองน้อยลง พร้อม ๆ กับการมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นของรัฐธรรมนูญ นักการเมือง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง และรัฐสภา ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองหลักของระบอบประชาธิปไตย (Srinara 2012: 32 - 54)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าว อดีตสหราชอาณาจักรระดับนำ 3 คน ซึ่งล้วนแล้วแต่เคยใกล้ชิดหรือเคยอยู่ในระดับวงในของกลุ่มคนระดับฝ่ายนำของ พคท. มาก่อนทั้งสิ้น หลังจากที่แยกตัวออกจากขบวนการปฏิวัติและกลับเข้าสู่เมืองได้ระยะหนึ่งแล้ว พวกเขาก็ได้ลงมือเขียนบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขาและตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะ คนแรกคือ “พ.เมืองชมพู” หรือ อุดม สีสุวรรณ ผู้เคยเป็นถึงอดีตสมาชิกกรรมการเมืองของ พคท. ในช่วงระหว่างปี 2519 - 2525 ผู้เขียน *สู่สมรภูมิภูเขา* ในปี 2532 (Pho Mueang Chomphu 2000: 10) คนที่สองคือ “ป้าลม” หรือ วิมล พลจันทร์ เจ้าของชื่อเขียน “ความงามของชีวิต” ที่ตีพิมพ์ใน *รากถึงนายผีจากป้าลม* ในปี 2532 วิมลเป็นภรรยาของ “นายผี” หรือ อัศนี พลจันทร์ ซึ่งเคยมีฐานะเป็นถึงหนึ่งในสมาชิกกรรมการเมืองของ พคท. และเป็นผู้ปฏิบัติงานระดับสูงของ พคท. เรื่อยมาจนกระทั่ง พคท. ล่มสลาย (Poljantra 1990; 1998) และคนที่สามคือ ขวลิต ทับขวา หรือ “ลุงวัฒนา” ซึ่งเคยเป็นผู้นำคนสำคัญของเขตตงพระเจ้า อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เคยเป็นรองเลขาธิการเขตจังหวัดสกลนคร ในช่วงปี 2509 - 2510 จนกระทั่งถึงปี 2514 ก็ได้เป็นเลขาธิการเขตจังหวัดสกลนคร และต่อมาก็กลายเป็นหนึ่งในผู้นำของเขตอีสานเหนือ จนกระทั่งถึงปี 2525 เขาก็ได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในกรรมการกลางพรรคจากการประชุมสมัชชาพรรคฯ ครั้งที่ 4 ผู้เป็นเจ้าของเอกสารอัตชีวประวัติที่ชื่อ “*ลุงวัฒนา*” บันทึกประวัติศาสตร์ประชาชน: จากเสรีไทยสายอีสานถึงพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสายอีสาน ซึ่งสัมภาษณ์และเรียบเรียงโดย อรรถ นันทจักร (Nantachukra 1990) ดังนั้น นี่จึงถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่มีอดีตสหราชอาณาจักรระดับนำมากถึง 3 คน ลุกขึ้นมาเขียนและเผยแพร่บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตและการทำงานในเขตป่าเขาเกือบจะพร้อมกัน หลังจากที่ฝ่ายนำของ พคท. ตกเป็นเป้าของการโจมตีของนักศึกษาและปัญญาชนในบันทึกความทรงจำของพวกเขาหลายปี

แม้จะเขียนโดยอดีตฝ่ายนำของ พคท. ทั้งหมด แต่บันทึกทั้ง 3 ชิ้นนี้ไม่ได้แตกต่างให้กับฝ่ายนำของ พคท. แต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม พวกเขากลับเข้าร่วมการวิพากษ์ฝ่ายนำของ พคท. นั่นด้วย ต่างกันก็เพียงว่า หลังจากที่ปล่อยให้ฝ่ายนำของ พคท. ตกเป็นจำเลยทางประวัติศาสตร์มาหลายปี พวกเขาทั้งสามต่างก็พยายามที่จะแก้ต่างให้กับตัวเองว่า พวกเขาล้วนขัดแย้งและไม่ได้เป็นพวกเดียวกันกับฝ่ายนำบางกลุ่มที่นำพา พคท. ไปสู่ความผิดพลาดแต่อย่างใด ดังจะเห็นว่าบันทึกความทรงจำของพวกเขาทั้งสามคนมีลักษณะร่วมกันอยู่ 2 ประการ หนึ่งนั่นคือ ด้านหนึ่งพวกเขาวิพากษ์ฝ่ายนำของ พคท. และนำเสนอภาพความขัดแย้งระหว่างตนเองกับฝ่ายนำของ พคท. บางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิรัช อังคฉาวร ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำที่สำคัญของ พคท. ในเวลานั้นเป็นหลัก ขณะที่อีกด้านหนึ่ง พวกเขา มักจะเล่าถึงความผิดพลาดของฝ่ายนำ พคท. ในลักษณะที่ราวกับว่าตัวของพวกเขาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งใน “ฝ่ายนำ” ซึ่งบอกเป็นนัยว่าพวกเขาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่มีส่วนต้องรับผิดชอบต่อ “ความผิดพลาด” ที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของฝ่ายนำ พคท. ที่ “ตามกัน” จีนไม่กี่คน ไม่ว่าจะเป็นตั้งใจหรือไม่ก็ตาม บันทึกความทรงจำทั้ง 3 ชิ้นนี้ได้สถาปนาความทรงจำเกี่ยวกับ พคท. ขึ้นใหม่ ในแง่ที่ยังคงความจริงที่ว่า พคท. พ่ายแพ้เพราะความผิดพลาดของฝ่ายนำเอาไว้ หากแต่ลากเส้นแบ่งให้ชัดเจนขึ้นว่า เป็นฝ่ายนำเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ไม่ใช่ฝ่ายนำทุกคน ซึ่งฝ่ายหลังนี้หมายรวมถึงพวกเขาด้วย

ในกรณีของ *สู่สมรภูมิภูพาน* ของ พ.เมืองชมพู มีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากบันทึกของอดีตสหายที่เคยมีมาจนเกือบจะสิ้นเชิง เพราะนอกเหนือไปจากการบรรยายสภาพภูมิประเทศ การเดินทาง การต่อสู้ ตัวละครต่าง ๆ และการดำเนินชีวิตในเขตป่าเขาทางภาคอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตเทือกเขาภูพานอย่างละเอียดลออ รวมทั้งการที่ผู้บันทึกเคยเป็นถึงหนึ่งในผู้นำสูงสุดของ พคท. แล้ว *สู่สมรภูมิภูพาน* ยังถือว่าเป็นบันทึกชิ้นแรกที่กำลังกล่าวถึงชื่อ ฐานะตำแหน่ง ภูมิหลัง ความสัมพันธ์ ความขัดแย้ง และการเมืองในหมู่ผู้นำ รวมไปถึงความคิดทฤษฎี ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และการจัดโครงสร้างองค์กรของ พคท. ที่คนทั่วไปไม่เคยรับรู้มาก่อนด้วย แต่สิ่งที่อุดมมีร่วมกันกับบันทึกของอดีตสหายนักศึกษาและปัญญาชนที่ผ่านมาก็คือ การที่เขาเสนอว่า การล่มสลายของ พคท. เกิดขึ้นจากการที่ผู้นำของพรรคบางคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิรัช อังคฉาวร ดำเนินนโยบาย “ตามกัน” พรรค

คอมมิวนิสต์จีน “อย่างหลับลัทธิ” และตลอดทั้งบันทึก เราจะเห็นอยู่อย่างหนึ่งว่า อุดมวางตัวเขาเองในอดีตในลักษณะที่ราวกับว่าตัวเขาเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของ “ศูนย์การนำ” ของ พคท. อยู่แทบจะตลอดเวลา ซึ่งบอกเป็นนัยว่าเขาย่อมไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่มีส่วนต้องรับผิดชอบต่อ “ความผิดพลาด” ที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของผู้นำพรรคที่ “ตามกัน” จีนไม่กี่คน

อันที่จริงแล้ว ใน *สู่สมรภูมิพวน* อุดมยังได้วิพากษ์วิจารณ์การ “ตามกัน” พรรคจีนของ “ฝ่ายนำ” ของ พคท. ที่มี วิรัช อังคถาวร เป็น “ใจกลาง” ของการวิพากษ์ในอีกหลายที่หลายแห่งและหลายประเด็นด้วย เช่น อุดมได้กล่าวถึงการที่วิรัชกับผู้นำ พคท. บางคนในจีนเห็นด้วยกับพรรคจีนที่เสนอให้ สถานีวิทยูเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) งดโจมตีรัฐบาลเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ว่า “นอกจากนายวิรัชที่มี ‘ข้าวโม่งบิน’ อยู่ในป่านานกว่าเพื่อน นอกนั้นส่วนใหญ่อาศัยการกิน ‘หมาเน่ญ’ กับ ‘เบียร์ชิงเต่า’ มาเป็นสิบ ๆ ปี พร้อมกับเบียร์เลี้ยงคนละ 30 - 40 เหยี่ยว บางคนก็เก็บสะสมไว้นานสามารถกลับมาซื้อบ้านจัดสรรหรือทาวน์เฮาส์ได้เป็นหลัง ๆ” (Pho Mueang Chomphu 2000: 371) กล่าวถึงวิรัชในเรื่อง “ปัญหาแนวร่วม” ว่า “คุณวิรัช อังคถาวร รับการช่วยเหลือจากคนในญี่ปุ่นที่เขาระบุให้มอบแก่ กปชป. (คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย ที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2520 โดยมี อุดม สีสุวรรณ เป็นประธาน) โดยตรง แต่มิได้นำสิ่งที่ได้รับความช่วยเหลือนั้นแจ้งหรือมอบให้แก่ กปชป.” และ “หน่วยพรรคนครกรุงเทพฯ ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศในสแกนดิเนเวียในนาม กปชป. เป็นเงินหลายล้าน แต่เงินนี้ไปไม่ถึงตัว กปชป. และไม่มีคนใน กปชป. รู้เรื่อง เลขานุการของหน่วยพรรคนครกรุงเทพฯ เป็นคนที่ขึ้นตรงต่อคุณวิรัช อังคถาวร” (Pho Mueang Chomphu 2000: 363) และกล่าวถึงกรณีในที่ประชุมสมัชชาพรรคฯ ครั้งที่ 4 ในปี 2525 ลงมติสนับสนุนข้อเสนอของคณะกรรมการพรรคเขตอีสานใต้ที่เสนอว่า ลักษณะสังคมของประเทศในขณะนั้นเป็น “สังคมทุนนิยมกึ่งเมืองขึ้น” และปฏิเสธข้อเสนอของคณะกรรมการกลางชุดเก่าที่เสนอว่าสังคมไทยเป็นกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาว่า “ผู้ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนโดยตรงก็ย่อมเป็นลูกธำ (วิรัช อังคถาวร) ซึ่งเป็นเจ้าของข้อเสนอที่ผิดพลาดและล้าสมัยนั้น มันเกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีของลูกธำที่ครองตำแหน่งผู้นำมาเป็นเวลา 20 กว่าปี โดยไม่มีการประชุม” (Pho Mueang Chomphu

2000: 400) และที่เด่นชัดที่สุดก็คือการที่อุดมวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายนำของ พคท. อย่างรุนแรงว่า

“...ก่อนที่ผมจะจากบรรดา ‘สหายน้ำ’ มา ผมได้รับทราบว่าเขาจะสรุปบทเรียนการต่อสู้ที่ดำเนินมาจนถึงปี 2515 รวมแล้วเป็นเวลา 30 ปีของการเคลื่อนไหวที่ก่อตัวขึ้นในปี 2485 นี่ก็หมายความว่า ในโอกาสที่วันที่ 1 ธันวาคม 2515 ได้เวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่งนั้นจะมีแถลงการณ์ที่สรุปบทเรียน 30 ปีที่ผ่านมา...ผมกลับมาถึงอีสานแล้ว ผมนอนฟังวิทยุ สปท. ที่ออกบทความสรุปนี้ด้วยความสนใจ เพื่อจะได้ความรู้คลอใจเพิ่มสมรรถนะในการทำงานยิ่ง ๆ ขึ้น ครั้นแล้วผมรู้สึกเหมือนหนึ่งว่า ที่ตนได้ยินได้ฟังนั้น คล้าย ๆ กับลอกเอามาจากสรณิพนธ์ 8 เล่มของเหมา เจ๋อตุง... ที่แรกผมไม่กล้าที่จะไปคิดอย่างนั้น คือไม่กล้าจะไปคิดว่ามันเป็นการย่อสรณิพนธ์ของเหมา เจ๋อตุง 8 เล่ม ได้อย่างยอดเยี่ยมเป็นที่สุด ดังที่มีคนเขา ‘ชมเชย’ ในเวลาต่อมา อันเป็นผลงานร่วมกันของ ‘ลุงสวน (วิรัช อังคฉาวร)’ ‘ลุงโชน’ และ ‘ลุงบ่อไร่ (อัศนี พลจันทร)’...มันเป็น ‘ความอัปยศทางทฤษฎี’ ของผู้ที่ถือตนว่า ‘เจนจบ’ แล้ว ข้อสรุปประสบการณ์ 30 ปี คือความอัปยศทางความคิด และเป็นกลางแห่งความพ่ายแพ้ของผู้ที่ห่างเหินจากความเป็นจริง ผู้ซึ่งมีได้อาศัยเนื้อดินแห่งประเทศของตน และประสบการณ์ของตนเป็นที่พุ่มพัก และบ่มเพาะความเติบโตทางความรู้สึกนึกคิดที่เป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง...สรุปบทเรียน 30 ปี เป็นป้ายบอกระยะทางว่า ขบวนการซึ่งมีอายุมาได้ 30 ปีนั้น เริ่มเดินลงสู่ทางลาด มันคือการตกผลึกของลัทธิคัมภีร์ การตกผลึกของความคิดจิตนิยม

อภิปรายอย่างที่มีคนวิจารณ์ และมันเป็นการสลักหลัง
ต่อความคิดที่ ‘ตามกัน...’ อย่างหลับหลับตา...”

(Pho Mueang Chomphu 2000: 306 - 307)

ในกรณีของ “ความงามแห่งชีวิต” นั้น ด้านหนึ่งวิมลได้เล่าถึง “ความประทับใจ” ของเธอที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในเวียดนาม จีน ลาว และภาคเหนือของไทย สภาพภูมิประเทศ ต้นไม้ ดอกไม้ พืชผักที่สามารถนำมาใช้ทำอาหารและใช้ทำยารักษาโรคได้ การทำงาน อาหารการกิน การเดินทาง ความเจ็บป่วย การใช้ชีวิตร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมกันมาระหว่างเธอกับนายผี ซึ่งสำหรับเธอถือว่าเป็น “ความงามแห่งชีวิต” ขณะที่อีกด้านหนึ่ง วิมลก็เล่าถึงความขัดแย้งระหว่างเธอและนายผีกับฝ่ายนำของ พคท. บางส่วน และวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายนำของ พคท. บางส่วนนั้นอยู่เป็นระยะ ๆ เช่น วิมลกล่าวว่า “คุณจิตรได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรค แต่ ‘เข้า’ เป็นสมาชิกพรรคไม่ได้ มาเข้าได้เมื่อตายแล้ว” บางช่วงก็วิพากษ์ฝ่ายนำของ พคท. อย่างรุนแรงว่า “พวกเขาทำอะไรเหมือนก้อนอะไรสักก้อนหนึ่ง” ถูกกระแสนพัดไปซ้ายก็กลิ้งหกละเมนติลังกาไปซ้าย พอกระแสนเปลี่ยนมาขวา ก็หกละเมนติลังกาไปทางขวา เลยบอกคุณอัสนีว่า “กลับบ้านเรดีกว่า” (Poljantra 1998: 71) และบางช่วงก็วิพากษ์ฝ่ายนำว่าในช่วงที่เธอและนายผีอยู่ที่สำนัก 20 ประมาณครึ่งเดือน “ภรรยาสหายนำป่วยเป็นโรคจิต ได้เปิดการวิพากษ์คุณอัสนี คุณอัสนีโทรแจ้งให้สามีเธอมาจัดการ จากนั้นสามีเธอป่วยและหายไปรักษาตัวในประเทศจีน ภรรยาผู้ทำการวิพากษ์ติดตามไปจีน คุณอัสนีอยู่หน่วย 20 เกือบปี หลังอาหารมื้อเย็นคุณอัสนีจูงวัวไปล้างหูทุกวัน สหายที่มาใหม่มองดูและเข้าใจว่าเป็นช่วงที่คุณอัสนีตกต่ำที่สุด” (Poljantra 1998: 77) ดังนั้น สิ่งที่วิมลพยายามจะบอกใน “ความงามแห่งชีวิต” ก็คือ ถึงที่สุดแล้วความผิดพลาดและการล่มสลายของ พคท. ล้วนแล้วแต่มีต้นเหตุมาจากความผิดพลาดของฝ่ายนำ พคท. บางส่วนทั้งสิ้น แต่ทว่าเธอและนายผีไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่มีส่วนต้องรับผิดชอบด้วย

ในกรณีของ “ลุงวัฒนา” บันทึกประวัติศาสตร์ประชาชน: จากเสรีไทยสายอีสานถึงพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสายอีสาน นั้น ขวลิขิตได้ให้ข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับเขตงานของ พคท. ในภาคอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตอีสานเหนือ ทั้งในด้านการนำ การทำงาน และความขัดแย้ง ตลอดจนจุดยืนทางความคิดของเขาและผู้นำในเขตอีสานเหนือบางส่วนที่มีต่อนโยบาย การปฏิบัติงาน และความขัดแย้งในหมู่ผู้นำของ พคท. ที่เกิดขึ้นหลายครั้ง ที่สำคัญ ขวลิขิตพยายามแสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของเขากับผู้นำเขตอีสานเหนือไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกันกับ “ศูนย์การนำ” ของ พคท. อีกทั้งยังพยายามจะบอกด้วยว่าเขาและผู้นำอีสานเหนือบางส่วนหาได้นิ่งเฉย หากแต่ได้พยายามนำเสนอความคิดเห็นและแนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาคือฝ่ายนำอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อหาทางยับยั้งวิกฤตและความพ่ายแพ้ของ พคท. แต่ฝ่ายนำก็ไม่เคยรับฟังพวกเขาและในที่สุดก็พ่ายแพ้อย่างย่อยยับ ตัวอย่างเช่น เขาได้วิพากษ์วิจารณ์กรณีที่ฝ่ายนำมีคำสั่งให้สร้างฐานที่มั่นขึ้นในภาคอีสานตามแรงกดดันของผู้นำพรรคในภาคเหนือที่ได้รับอิทธิพลมาจากพรรคจีนทั้ง ๆ ที่สภาพความเป็นจริงของทั้ง 2 เขตงานไม่มีความเหมาะสมและไม่มีความพร้อม (Nantachukra 1990: 54 - 58) หรือในบางตอนเขาก็วิพากษ์วิจารณ์ “มติของคณะกรรมการกลางปี 2515” ว่า “บางตอนยกคำพูดของเหมาเจ๋อตงมาทั้งหมด” ดูราวกับว่า “เราดกเป็นเชลยลัทธิคัมภีร์เข้าแล้ว” (Nantachukra 1990: 70) ซึ่งทั้งหมดนี้บอกเป็นนัยว่า ถึงที่สุดแล้วทั้งตัวเขาเองและผู้นำอีสานเหนือบางส่วน ไม่ได้มีส่วนร่วมรู้เห็นเป็นใจและไม่ควรมีส่วนต้องรับผิดชอบต่อความผิดพลาดทั้งหลายทั้งปวงของ “ศูนย์การนำ” ที่นำไปสู่ความพ่ายแพ้อย่างย่อยยับของ พคท. อย่างไรก็ตาม ขวลิขิตก็ได้เตือนผู้อ่านว่าเรื่องราวที่เขาเล่ามาเป็นเพียงส่วนน้อยและยังไม่ใช่ความจริงทั้งหมด ดังที่เขากล่าวในตอนท้ายว่า “ที่ได้เล่ามาจากบทต้นจนถึงบทสุดท้ายนี้ เป็นเพียงส่วนน้อยของเรื่องราวทั้งหมดในชีวิตที่ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมโดยตรงและโดยอ้อม ยังมีมากมายหลายเรื่องที่ไม่อาจเสนอในเวลานี้ได้ ในบางเรื่องเพราะความเลือนลางจำไม่ชัด บางเรื่องแม้จำได้ก็ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นไปได้ก็ปล่อยให้มันเลือนหายไปเสีย” และตามคำของเขา

“...ขอยืนยันอีกครั้งหนึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเพียง
บันทึกประวัติศาสตร์ของประชาชนที่มีแต่ความรักและ
ศรัทธาต่อชาติบ้านเมืองมาโดยตลอด ถึงแม้จุดยืนของ
การดำรงชีวิตจะแตกต่างกันไปบ้างตามเงื่อนไขของชีวิต
ที่เวลาและสถานการณ์กำหนด แต่นั่นคือความจริงใจที่
มอบให้ด้วยศรัทธา...”

(Nantachukra 1990: 91)

การค่อย ๆ ก้าวขึ้นมาครองฐานะนำของความทรงจำเชิงบวก (ปี 2535 - 2544)

ในช่วงนับตั้งแต่ภายหลังการเกิดกรณีนองเลือดพฤษภาคม 2535 ไปจนถึงช่วง
ก่อนที่พรรคไทยรักไทยจะได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งทั่วไปทำให้ทักษิณ ชินวัตร
ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในปี 2544 เป็นช่วงเวลาที่การเมืองไทยมีความเป็นประชาธิปไตย
มากขึ้นกว่าก่อนหน้านี้ ในแง่ที่การเมืองไทยไม่ได้อยู่ภายใต้การครอบงำของสถาบัน
ทหารในแทบจะทุกทาง แต่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองที่นักการเมือง พรรค
การเมือง รัฐสภา รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมและมี
บทบาทสำคัญในเวทีการเมืองมากยิ่งขึ้น ขณะที่กองทัพและทหารได้ลดบทบาททาง
การเมืองของตนเองไปนับตั้งแต่หลังกรณีนองเลือดพฤษภาคม 2535 เป็นต้นมา
(Baker & Phongpaichit 2013: 370 - 386) อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาที่ความ
หวาดระแวงของรัฐและสังคมที่มีต่อภัยคอมมิวนิสต์ได้หมดไปแล้วอย่างสิ้นเชิงซึ่ง
แสดงออกโดยการยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ในปี 2543 ด้วย อย่างไรก็ตาม ในช่วง
ระหว่างปี 2535 - 2544 สังคมไทยก็ได้มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านเศรษฐกิจ
และการเมืองขึ้น 2 ช่วง ช่วงที่หนึ่งคือ ในช่วงระหว่างหลังกรณีนองเลือดพฤษภาคม
2535 ถึงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และช่วงที่สองคือ ในช่วงระหว่างหลังวิกฤต
เศรษฐกิจในปี 2540 ถึงก่อนชัยชนะของทักษิณ ชินวัตร ในปี 2544 ซึ่งความ
เปลี่ยนแปลงทั้ง 2 ช่วงนี้ส่งผลสะท้อนต่อการเขียนบันทึกความทรงจำของอดีตสหาย
อยู่ไม่น้อยด้วย

นอกจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองดังที่กล่าวมาแล้ว ความเปลี่ยนแปลงในด้านของสถานภาพทางสังคมของอดีตสหายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ก็ส่งผลสะท้อนต่อการเขียนบันทึกความทรงจำของพวกเขาอยู่ไม่น้อยเช่นกัน นั่นคือ จากเดิมที่เคยมีแต่บันทึกความทรงจำที่เขียนขึ้นโดยอดีตสหายเพียงคนเดียวและไม่ค่อยเกี่ยวข้องกันนัก ในช่วงนี้อดีตสหายได้เริ่มมีการกลับมารวมตัวกันอีกครั้ง มีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายของตนเองขึ้น มีการจัดงานรำลึกกรณี 6 ตุลาคม 2519 มีการจัดงานรำลึกขึ้นตามเขตงานต่าง ๆ และมีการจัดพิมพ์หนังสือประกอบการจัดงานด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นหนังสือบันทึกความทรงจำแบบรวมหมู่ เช่น ในปี 2539 อดีตสหายได้ร่วมกลุ่มกันจัดงานรำลึก 20 ปี 6 ตุลาคม 2519 ขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี 2540 อดีตสหายที่เคยปฏิบัติงานในเขตภูซาง ภาคอีสาน ที่รวมกลุ่มกันในนาม “คณะกรรมการจัดงานบรรจู้ฐิฯ” ได้ร่วมกันจัดงานบุญอุทิศส่วนกุศลแด่ผู้พลีชีพและจัดสร้างสถูปภูซางรำลึกขึ้นที่วัดอุทุมพรพิชัย บ้านห้วยเตือ ต.โนนทัน อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู ในวันที่ 29 - 30 มีนาคม 2540 พร้อมกับจัดพิมพ์หนังสือ *ตำนานนักปฏิวัติภูซาง* ประกอบการจัดงานด้วย (Tamnan Nak Patiwat Phu Sang 1998: 1 - 3) และในปี 2542 อดีตสหายทางภาคใต้ได้ร่วมกันจัดงานรำลึกและจัดพิมพ์หนังสือ *ประกายไฟลามทุ่ง* ฉบับอนุสรณ์สถานวีรชน 3 - 4 เมษายน 2542 บ้านช่องช้าง จ.สุราษฎร์ธานี (Sahai Somphon B3 1999) เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่าในช่วงนับตั้งแต่ปลายปี 2539 เป็นต้นมา อดีตสหายได้เริ่มมีการเปิดเผยตัวเองต่อสาธารณะในรูปของกลุ่มหรือองค์กรแล้ว หลังจากที่ยกก่อนหน้านั้น มักจะเป็นการเปิดเผยตัวของอดีตนักศึกษา ปัญญาชน และฝ่ายนำของ พคท. เป็นคน ๆ ไปเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในช่วงนับตั้งแต่หลังกรณีนองเลือดพฤษภาคม 2535 ไปจนถึงกรณีวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 การเขียนบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขายังมีลักษณะแบบต่างคนต่างเขียน และในช่วงเวลานี้กระแสการตีความอดีตในแง่ลบและวิพากษ์ฝ่ายนำของ พคท. ก็ยังคงมีอยู่ แต่ไม่มากเท่ากับก่อนหน้านี้ เช่น *ปากคำประวัติศาสตร์* ของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2536) ที่วิพากษ์ฝ่ายนำของ พคท. ในเขตงานจังหวัดตากอย่างรุนแรง (Prasertkul 1993) เกษียร เตชะพีระ (2537) ที่วิพากษ์อย่างรุนแรงว่าในขบวนการปฏิวัติภายใต้การนำของ พคท. นั้น “เสรีภาพที่จะโกหกไม่

มี” (Tejapira 1994: 10 - 12) และ *หอยดหนึ่งในกระแสดาว* ของ ฤดี เรืองชัย (2539) ที่วิพากษ์ฝ่ายนำของ พคท. บางส่วนซึ่งประจำอยู่ที่สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ในประเทศจีนอย่างไม่ไว้หน้า (Roengchai 1996) ขณะเดียวกัน ความพยายามที่จะก้าวออกมาจากการมองอดีตในแง่บวกหรือในแง่ลบมากเกินไปก็ได้เริ่มปรากฏขึ้นในช่วงนี้ด้วย ดังที่ จันทนา พงทะเล ผู้เขียน *จากดอยยาวถึงภูผาจิ* (2536) กล่าวว่า “สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต มีแต่จะลบเลือน คลุมเคลือ ครั้งหนึ่งมันเคยถูกเรียกว่าวิถีทางอันยิ่งใหญ่ ต่อมามันกลายเป็นตำนานของคนหลงทาง เป็นความสูญเสียของเยาว์วัย แต่ผู้เขียนยังเห็นว่า มันเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่ออุดมคติซึ่งคนหนุ่มสาวยุคหนึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ มันเป็นประสบการณ์ช่วงสำคัญที่ดูดซับเอาพลังแห่งวีรกรรมของคนหนุ่มสาวไปจนเกือบหมดสิ้น บนวิถีทางนี้ มีคนเจ็บ คนป่วย และคนตายไปมากพอสมควร ก่อนที่ขบวนการวานจะผ่านพ้นเส้นทางสายนี้ออกมา” (Fongthale 1996: 9)

ขณะที่ ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์ อธิบายว่าในช่วงก่อนปี 2519 นักศึกษาและปัญญาชนฝ่ายซ้ายส่วนใหญ่จะมีจินตนาการต่อเขตป่าเขาใน “เชิงบวก” อย่างมาก เช่น มองว่า “เป็นเสมือนดินแดนของวีรบุรุษ” เป็นที่อยู่ของ “บรรดาผู้เสียสละ” และเมื่อพวกเขาเข้าไปอยู่ในเขตป่าเขาจริง ๆ ภายหลังเกิดกรณี 6 ตุลาคม 2519 พวกเขาก็ยังช่วยกันสะท้อน “ฉากชีวิตในป่าเขา” ที่สวยงามงดงามและความกล้าหาญของการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น แต่หลังจากนั้นไม่ถึง 10 ปี เมื่อพวกเขาขัดแย้งกับ พคท. และทยอยออกจากป่ากลับเข้าสู่เมืองนับตั้งแต่ปี 2524 เป็นต้นมา ภาพชีวิตในเขตป่าเขาภายใต้การนำของ พคท. ที่อดีตนักศึกษาและปัญญาชนฝ่ายซ้ายจำนวนมากพากันสะท้อนออกมาก็กลายเป็นภาพของ “จินตนาการในด้านร้าย” แม้กระทั่งในปี 2538 - 2539 จินตนาการเหล่านี้ก็ยังปรากฏให้เห็นในข้อเขียนหรือนวนิยายบางเรื่อง ดังนั้น *จากดอยยาวถึงภูผาจิ* จึงแตกต่างไปจากบันทึกความทรงจำเล่มอื่น เพราะ (ตามคำของชัชรินทร์) “มันเป็นภาพสะท้อนที่ปรากฏออกมาจาก ‘ความเป็นจริง’ ทั้ง ๆ ที่ข้อเขียนเหล่านี้เต็มไปด้วยความละเมียดละไมในแบบศิลปินผู้หนึ่ง สิ่งที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง ‘จากดอยยาวถึงภูผาจิ’ จึงเป็นมุมมองของศิลปินที่มอง ‘ชีวิตจริง’ มองภาพปรากฏการณ์ที่สร้างฝันดีและฝันร้ายให้กับนักศึกษา ปัญญาชนในอดีตและปัจจุบัน

จาก ‘ความเป็นมนุษย์’ มากกว่าจากสายตาของนักการเมือง ผู้ที่ลุ่มหลงทฤษฎี หรือ ผู้ที่ ‘ฝันที่จะปฏิวัติ’ หรือผู้ที่ ‘ตื่นมาพบกับความพ่ายแพ้’” (Fongthale 1996: [5])

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ขณะที่จินตนาพยายามที่จะก้าวขยับออกจากการตีความ “ฉากชีวิตในป่าเขา” ที่ถูกครอบงำด้วยการมองว่าชีวิตในป่าเขา “เป็นเสมือนดินแดนของวีรบุรุษ” อีกทางหนึ่ง ก็กับการมองด้วย “จินตนาการในด้านร้าย” อีกทางหนึ่งไปสู่การมองมันในฐานะ “เสี้ยวหนึ่งของประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่ออุดมคติซึ่งคนหนุ่มสาวยุคหนึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ มันเป็นประสบการณ์ช่วงสำคัญ” กระแสการตีความความทรงจำในแง่บวกมาก ๆ เช่น *ลมพัดชายเขา* (2539) ของ นิมิตร ศัลยา ที่กล่าวว่า “ได้อะไรมากมายจากการติดตามสามีเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติ ได้รู้ได้เห็นความเป็นไปของผู้คนด้วยสองตา สองหู เรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลพลอยได้ที่มีคุณค่ามหาศาลที่แก้วในร่างของสหายศัลยาถือว่ามีค่าสูงสุดในชีวิตที่คิดว่าจะไม่มียังได้จากที่ไหน ๆ เหมือนที่นี่ บนเทือกเขาบรรทัด” (Sanlanya 1996: 298 - 300) และกระแสการตีความความทรงจำที่เน้นเฉพาะแง่มุมที่ตลกขบขันของเหล่าศิลปินในขบวนการปฏิวัติ เช่น *ปฏิวัติเบา ๆ* ของ ศิลา โคมฉาย (2540) ที่กล่าวว่า “เรื่องราวของนักศึกษา ประชาชน ในอดีต ที่ถูกการเมืองบีบบังคับ ขับไล่ไล่ส่งให้เข้าป่าไปเป็นนักปฏิวัติ ได้รับการถ่ายทอดกันมาแล้วหลายเรื่อง หลายสำนวน หลายมุมมอง และในวาระนี้ ผมเชื่อว่ายังมีข้อเขียนอยู่อีก...มองเรื่องราวกันอย่างจริงจังเป็นระบบ แต่มุมนี้ เลือกเสนอเป็นมุมมองเฉพาะ ประสาพวกเอานิยายอะไรไม่ค่อยได้นัก แถมยังมีความคิดความเชื่อแบบพื้น ๆ ...เช่น เชื่อว่า...ระหว่างเม็ดน้ำตามีรอยยิ้ม” (Khomchai 1997: 12 - 13) ก็ได้ปรากฏขึ้นเช่นกัน

จนกระทั่งเมื่อเข้าสู่ช่วงเวลาระหว่างปี 2541 - 2544 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สหายได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรเครือข่ายขึ้นหลายกลุ่มนั้น บันทึกความทรงจำแบบรวมหมู่ที่มีผู้เขียนหลายคนก็ได้ปรากฏขึ้น เช่น *ตำนานนักปฏิวัติภูซาง* ของ กลุ่มเพื่อนภูซาง (Luksaotusuriyan 2003) และ *ประกายไฟลามทุ่ง ฉบับอนุสรณ์สถานวีรชน 3 - 4 เมษายน 2542 บ้านช่องช้าง จ.สุราษฎร์ธานี* (Sahai Somphon B3 1999) แต่บันทึกความทรงจำที่เขียนคนเดียวก็ยังคงถูกผลิตออกมา เช่น *ตะวันตกที่... ตะนาวศรี* ของ วันลา วันวิไล (Wanwilai 1998) และ *บันทึกเลือดพมดงเร็ก* ของ คงเจตน์ พร้อมนำพล (Phromnamphon 1998) ในช่วงนี้เรื่องเล่าเกี่ยวกับเขตป่าเขา

มีความหลากหลายมากขึ้นทั้งในแง่ภูมิภาคและเขตงาน¹ ขณะที่ผู้เขียนบันทึกเกือบทั้งหมดก็ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การวิพากษ์ พคท. อีกแล้ว แต่เน้นการบรรยายความรู้สึกนึกคิด และชีวิตในเขตงานต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในแง่บวกมากกว่าอันที่จริงแล้ว ดูเหมือนพวกเขา กำลังจะบอกว่าชีวิตในเขตป่าเขาไม่ได้มีเพียงแง่มุมที่เลวร้ายดังเช่นที่บันทึกความทรงจำขึ้นก่อน ๆ กล่าวถึง แต่มันยังมีแง่มุมที่สวยงาม ความสุข และความภาคภูมิใจอีกมากมายให้ระลึกถึง ดังเช่นที่อดีตสหายคนหนึ่งกล่าวไว้ใน *ตำนานนักปฏิวัติ* ขาง ว่า “แม้สภาพเดิมโดยรวมของภูซางจะเปลี่ยนไปจนแทบจำไม่ได้ แต่ตำนานอดีตกลับได้รับการบอกเล่าตลอดเป็นระยะระหว่างการเดินทาง สหายแต่ละคนได้ถ่ายทอดความทรงจำเล่าสู่กันฟังอย่างไม่รู้สึกเบื่อหน่าย บางช่วงสามารถบรรยายได้เป็นฉาก ๆ รวากับว่ามันไม่เคยเลือนหายไปจากความทรงจำ ด้วยสีหน้าและน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยความสุขและภาคภูมิใจ แม้เรื่องราวในภาวะที่เฉียดผ่านความตายกลับกลายเป็น ‘ตำนานเบา ๆ ของนักปฏิวัติ’ ให้ได้หัวเราะ ครื้นเครง” (Tamnan Nak Patiwat Phu Sang 1998: 53 - 54)

ขณะที่ผู้จัดทำหนังสือ *ประกายไฟลามทุ่ง* (2542) ก้าวไปไกลกว่าใครอื่นในแง่ที่พยายามเสนอว่า บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขาภายใต้ พคท. ของพวกเขาเป็น “บันทึกทางประวัติศาสตร์สำหรับการต่อสู้ของประชาชนภาคใต้” ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วย “ตอบยั่วว่า การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และแสวงหาสังคมใหม่ที่ดีงามเป็นเรื่องที่ถูกต้อง วิกรรมแห่งการต่อสู้เช่นนั้นสมควรที่จะได้รับการยกย่องและระลึกถึง” (Sahai Somphon B3 1999: ข - ค) ขณะที่อดีตสหายบางคนให้ “ความหมาย” แก่ประสบการณ์ในเขตป่าเขาของเขาและเพื่อน ๆ ว่า “ข้าพเจ้ารู้เพียงว่ารู้สึกโชคดีที่ได้มีประสบการณ์ในเขตป่าเขา อย่างน้อยก็ทำให้มองโลกกว้างขึ้น เข้าใจโลกมากขึ้นว่า ไม่มีที่ใดหรอกที่คนจะเท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ อีกทั้งเผด็จการทั้งฝ่ายขวาหรือฝ่ายซ้ายนั้นก็แย่พอ ๆ กัน แต่สิ่งที่ยั่งยืนคงทน คือการมองเห็นคุณค่า

¹ *ตำนานนักปฏิวัติ* ขาง (2541) เล่าถึงเขตอีสานกลางและค่อนข้างไปทางอีสานเหนือ, *บันทึกเลือดพนมดงเร็ก* ของ คงเจตน์ พร้อมนำพล (2542) เล่าถึงเขตอีสานใต้, *ตะวันตกที่...ตะวันออก* (2541) เล่าถึงเขตป่าเขาทางภาคตะวันตก และ *ประกายไฟลามทุ่ง* (2542) เล่าถึงเขตช่องช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี.

ของเพื่อนมนุษย์ การมีจิตใจที่เกื้อกูลกัน และความเรียบง่าย สมถะติดดิน เป็นด้านดีของชีวิตในป่าเขา ที่เราเลือกรับติดตัวจริงใจมาไว้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในวันนี้” และสำหรับ “หนุ่มสาวเดือนตุลา” แล้ว “ไม่ว่าวันนี้ จะมีใครประเมิน ประณาม ต่ำหนิ และเชิดชูสรรเสริญพวกเขา ในศตวรรษที่ 2519 อย่างไรก็ตาม ทว่าสิ่งที่ดำรงอยู่จริงอย่างยั่งยืนดังผลึกแห่งกาลเวลา คืออุดมคติของพวกเขา ที่ไผ่ผืนและแสวงหาสังคมที่ดีงาม บ้านเมืองที่เป็นธรรม อุดมคติอันยากจะมีสิ่งใดมาลบเลือน เฉกเดียวกับความภาคภูมิใจ ที่จะยืนยันกับแผ่นดินไทย ‘แผ่นดินแม่’ ผืนนี้ว่า...ลูกของแม่เป็นคนดี” (Sahai Somphon B3 1999: 122 - 124) ซึ่งจะเห็นว่าทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นการตีความอดีตในแง่บวกทั้งสิ้น จนกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานี้กระแสการตีความความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขาในแง่บวกได้เริ่มก้าวขึ้นมาครองฐานะนำแล้ว

สงครามระหว่างความทรงจำเชิงลบกับเชิงบวก และ “ยุคทอง” ของมัน (ปี 2544 - 2549)

ในช่วงระหว่างปี 2544 - 2549 ซึ่งเป็นช่วงระหว่างภายหลังการได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยที่ทำให้ทักษิณ ชินวัตร ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในปี 2544 ไปจนถึงการรัฐประหารในเดือนกันยายน 2549 การเมืองไทยมีลักษณะเปิดกว้างมากขึ้น ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองมากขึ้น แต่การเมืองไทยที่เปิดขึ้นในช่วงนี้ก็นำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นเช่นกัน เริ่มจากการจัดรายการโทรทัศน์ “เมืองไทยรายสัปดาห์” วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทักษิณอย่างรุนแรงตามที่สาธารณะต่าง ๆ ของ สนธิ ลิ้มทองกุล ในปี 2548 (Baker & Phongpaichit 2013: 392) จากนั้นเมื่อตระกูลชินวัตรทำการขายบริษัท “ชินคอร์ปอเรชั่น” ให้กับบริษัทเทมาเส็กของรัฐบาลสิงคโปร์เป็นเงิน 73 พันล้านบาทในเดือนมกราคมปี 2549 โดยไม่เสียภาษีแม้แต่บาทเดียว สนธิก็ได้ร่วมมือกับนักเคลื่อนไหวมือเก่าจัดการชุมนุมขึ้นมาใหม่ในนาม “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” (พธม.) การชุมนุมพุ่งเป้าไปที่การให้ภาพทักษิณและพรรคเพื่อไทยเป็นภัยต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้ชุมนุมใส่เสื้อสีเหลืองเป็นสัญลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว ทักซิณโดกลับด้วยการยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนเมษายน 2549 แต่พรรคประชาธิปัตย์และพรรคฝ่ายค้านอื่น ๆ รวมหัวกันไม่ลงสมัครเลือกตั้ง ทำให้พรรคไทยรักไทยได้ชัยชนะอีกครั้ง แต่ก็ถูกกล่าวหาว่าชนะโดยผิดกฎหมายเลือกตั้ง (Baker & Phongphaichit 2013: 392 - 393) ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินให้มีการเลือกตั้งครั้งต่อไปในเดือนตุลาคม 2549 ทักซิณกระโจนเข้าสู่อำนาจเลือกตั้งอีกครั้ง แต่ในที่สุดทหารก็ทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลในคืนวันที่ 19 กันยายน 2549

ในช่วงเวลานี้ได้เกิดปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างหนึ่งขึ้นด้วย นั่นคือ ได้มีการนำเอาความทรงจำในเขตป่าเขาภายใต้ พคท. บางส่วนมาสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่อง “14 ตุลา สงครามประชาชน” โดยการเขียนบทร่วมกันระหว่าง เสกสรรค์ ประเสริฐกุล กับ บัณฑิต ฤทธิ์ถกล ซึ่งเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ แต่ทันทีที่หนังเริ่มออกฉายก็เกิดกระแสถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่องและกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยผู้ที่เคยอยู่ในเหตุการณ์เดียวกันกับเสกสรรค์มาก่อน (Srinara 2010: 5) เช่น อติตสหายผู้ที่ใช้ชื่อนามปากกาว่า “แยมรวี” ได้เผยแพร่บทความเรื่อง “14 ตุลา สงครามประชาชน” ใน *มติชนรายวัน* วิพากษ์วิจารณ์เสกสรรค์อย่างรุนแรงว่า เรื่องราวในป่าที่สะท้อนการใช้ชีวิตส่วนตัวตลอดจนท่าทีและทัศนคติต่าง ๆ ของฝ่ายนำของ พคท. น่าจะเป็นเพียง “ภาพสะท้อน” ในมุมมองส่วนตัวหรือเป็น “ความจริง” ในความรู้สึกของเสกสรรค์คนเดียว “ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน อาจเกิดความรู้สึกที่แตกต่างกันได้ ซึ่งปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นโดยทั่วไปในขบวนการปฏิวัติที่ผ่านมา” (Yaem Rawi 2001: 14) ซึ่งแม้ว่าบัณฑิตและเสกสรรค์จะออกมาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาพยนตร์ที่พวกเขา ร่วมกันเขียนบทแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถยุติการวิวาทะเกี่ยวกับ “14 ตุลา สงครามประชาชน” ลงได้ ปลายเดือน ตุลาคม 2544 แม้ว่า คำณูน สิทธิสมาน จะเขียนบทความลงใน *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* เพื่อสนับสนุนว่า “14 ตุลา: สงครามประชาชน ภาพยนตร์ที่ดีที่ต้องดู” (Sidhisamarn 2001: 38) แต่ในเวลาเดียวกันก็ปรากฏบทความที่วิพากษ์วิจารณ์เสกสรรค์อย่างรุนแรงออกมาด้วย นั่นคือบทความ “เสียงสะท้อนจากดอย: 14 ตุลา สงครามประชาชนหรือสงครามของสหายไท” ของอติตสหายผู้ใช้นามแฝง “เกอตั้ม” ที่วิจารณ์ว่า

“...ชื่อของหนังสือกับเนื้อหาของหนังสือไปคนละทิศคนละทาง หาได้กลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันไม่ โดยแก่นแท้
สัจธรรม มวลมหาประชาชนเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์
แต่ในหนังสือกลับยกให้วีรกรรมของเอกบุรุษ พระเอกเป็น
ผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นมา เป็นการนำเสนอที่ไม่
เพียงแต่ ‘บิดเบือน’ ยังมากกว่านั้นเป็นไหน ๆ เสียด้วย
ซ้ำ...”

(Koe Ti Mong (Khon Nueng) 2002: 62 - 67)

นอกจากบริบททางการเมืองที่แม้จะเปิดกว้างแต่ก็เต็มไปด้วยความขัดแย้งและแรงกระตุ้นที่เกิดจากการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “14 ตุลา สงครามประชาชน” ของเสกสรรค์และบัณฑิตแล้ว ในช่วงเวลานี้ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของอดีตสหภาพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลสะท้อนต่อการตีความอดีตในบันทึกความทรงจำของพวกเขาด้วย กล่าวคือในช่วงระหว่างปี 2544 - 2549 นี้ เป็นช่วงเวลาที่ดีตสหภาพจำนวนมากเริ่มเติบโตขึ้นทั้งในด้านวิถีชีวิตและคุณวุฒิ หลายคนมีหน้าที่การงาน ฐานะทางการเงิน และฐานะทางสังคมที่มั่นคง บางคนมีตำแหน่งใหญ่โตในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น อาจารย์ (เกษียร เตชะพีระ และเสกสรรค์ ประเสริฐกุล) นักหนังสือพิมพ์ (แคน สาริกา และเสถียร จันทิมาธร) นักเขียน (ศิลา โคมฉาย และวัฒน์ วรรณยางกูร) นักธุรกิจ (ชาญณรงค์ เตชะรัชต์กิจ) นักร้อง (สุรัชย์ จันทิมาธร) และนักการเมือง (จาตุรนต์ ฉายแสง และพรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช) โดยพวกเขาบางคนได้เข้าไปทำงานในพรรคไทยรักไทยจนได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรี เป็นต้น ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ทำให้พวกเขาค่อย ๆ ขยับขยายจากการเป็นคนชายขอบเข้ามาสู่ศูนย์กลางและกลายเป็นบุคคลชั้นนำของสังคม ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้นที่จะเปิดเผยตัวเองต่อสาธารณชน เริ่มมีการติดต่อพบปะพูดคุยกันอีกครั้ง มีการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งองค์กรหรือกลุ่มขึ้น มีการจัดงานรำลึกถึงอดีตสหภาพขึ้นตามเขตงานเก่าของ พคท. ในพื้นที่ต่าง ๆ และจัดพิมพ์หนังสือประกอบการจัดงานด้วย เช่น ในปี 2544 อดีตสหภาพภาคใต้ส่วนหนึ่งได้จัดตั้ง “กลุ่มภูบรรทัด 2544” ขึ้นและ

พิมพ์หนังสือ *บนเส้นทางภูบรรทัด ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง - ตรัง - สตูล* เนื่องในวาระครบรอบ 25 ปีกรณี 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้น ขณะที่อดีตสหายบางส่วนก็รวมกลุ่มกันจัดพิมพ์วารสารทั้งรายเดือนและรายปักษ์ขึ้น เช่น กลุ่ม “สโมสร’19” ได้จัดพิมพ์วารสาร *สโมสร’19* และกลุ่มเพื่อนสุราษฎร์ จัดพิมพ์ *ไพลามทุ่ง* ออกมาอย่างต่อเนื่องในช่วงประมาณระหว่างปี 2544 - 2549 เป็นต้น²

สภาพของอดีตสหายและสภาพแวดล้อมทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเช่นนี้ ช่วยเกื้อหนุนให้บันทึกความทรงจำด้วยการปฏิบัติในเขตป่าเขาถูกเขียนและพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จนถือได้ว่าในช่วงระหว่างปี 2544 - 2549 เป็น “ยุคทอง” ของบันทึกความทรงจำของอดีตสหาย นอกจากนี้ ผู้เขียนและเนื้อหาของหนังสือก็มีความหลากหลายมากขึ้นด้วย คือมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหลายเขตงานของ พคท. ซึ่งกระจายอยู่ทั้งในภาคเหนือ ได้แก่ อีสาน ตะวันออก และตะวันตก รวมทั้งในลาว เขมร จีน และเวียดนามด้วย ขณะที่ตัวละครก็มีหลากหลายมากขึ้น คือมีทั้งนักศึกษา ปัญญาชน ขาวนาขาวไร่ และชนชาติพันธุ์บนภูสูง และที่น่าสนใจก็คือ ในช่วงนี้ได้มีอดีตสหายหญิงเขียนบันทึกมากขึ้นด้วย เฉพาะบันทึกที่พิมพ์ออกมาในช่วงปี 2544 - 2545 ได้แก่ *บนเส้นทางภูบรรทัด ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง - ตรัง - สตูล* (2544) ของ “กลุ่มภูบรรทัด 2544” (Khong Kan Chapho Kit: Klum Phu Banthat 2544 2001) *ความทรงจำจากป่าเขา: บันทึกของนักรบปฏิวัติเหนือหุบเขาช่องช้าง* ของ ullanคร (Phlanakhon 2001) และ *ลาก่อน หินร้องกล่ำ* ของ ทนทาน ลูกหลานไทย (Thonthan Luklanthai 2007) ถัดจากนั้นมาเพียง 1 ปี หนังสือว่าด้วยความทรงจำจากเขตป่าเขาในที่อื่น ๆ ก็ได้รับการตีพิมพ์ออกมาเกือบจะพร้อมกันอีก 2 - 3 เล่ม ได้แก่ *แผ่นดินใต้ ความหลัง สหายเก่า* ของ หินผา ภูบรรทัด

² ในเดือนตุลาคม 2546 *สโมสร’19* ถูกจัดพิมพ์เป็นฉบับที่ 19 แล้ว (ดูใน *สโมสร’19* ฉบับที่ 19 ตุลาคม 2546) ถ้าพิมพ์เดือนละเล่มก็น่าจะเริ่มมาได้ปีกว่า ๆ แล้ว ขณะที่ในเดือนตุลาคมปี 2545 *ไพลามทุ่ง* ถูกจัดพิมพ์เป็นฉบับที่ 3 / 45 แล้ว (ดูใน *ไพลามทุ่ง* ฉบับที่ 3 / 45, ตุลาคม - ธันวาคม 2545).

(Hinpha Phubanthat 2002) *สหาย และ ศักเขาค้อ* ของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร (Phumthawon 2002) เป็นต้น

ในช่วงปี 2546 บันทึกร่องอดีตสหายถูกเขียนและพิมพ์ออกมามากกว่าปีที่แล้ว สาเหตุส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าในปีนี้ได้มีการจัดงานรำลึกครบรอบ 30 ปี 14 ตุลาคม 2516 ที่ใหญ่โตที่สุดเท่าที่เคยมีมา นับตั้งแต่วันที่ “คนเดือนตุลา” ส่วนใหญ่พ่ายแพ้และกลับออกมาจากเขตป่าเขา เนื่องจากมีอดีตสหายที่ทำงานในรัฐบาลพรรคไทยรักไทยจำนวนหนึ่งให้การสนับสนุนการจัดงานอย่างเปิดเผย ดังที่ “บั๊กวี สีวิตทยาสาต” กล่าวว่า “ในวาระเฉลิมฉลอง 30 ปี 14 ตุลาคมปีนี้ นอกจากคณะกรรมการจัดงาน 30 ปี 14 ตุลาคม 2516 (ชุดใหญ่) ฝ่ายวิชาการ จะมีหนังสือชุด ‘ตุลาธารณกรรม’ มาให้อ่านและสะสมกัน (อีกครั้ง) ถึง 30 เรื่อง” ขณะที่สำนักพิมพ์ “ตะวันแดง” ซึ่งเป็นชื่อร้านหลักแนวเพื่อชีวิตชื่อดังก็จัดพิมพ์หนังสือบันทึกความทรงจำของอดีตสหายออกมาพร้อมกันถึง 9 เล่ม ได้แก่ *พิราบราม ศักล้าโดมเลือด* และ *ทัพคนแดง* ของ คงเจตน์ พร้อมนำพล *ฝันเมื่อวันวาน* ของ มาลาตี วงศ์สัตตบุษย์ *ลำนํ้าการต่อสู้ของประชาชน* ของ สหายสม 196 *เรื่องเล่าตอนเข้าป่า* ของ ส.สามารถ ส.เกียรติ และ สข.1 *ตำนานเด็กค้อ* ของ นิรันดร์ สุขวัจน์ *จึงตวาด...อ้ายแะน้อย* และ *ทหารปลดแอกแตกแถว* ของ วีระศักดิ์ ขุขันธิน หรือ “น้ำวี สองวัย” โดยมี ดุษฎีดาราชัยเนตร เป็นบรรณาธิการอำนวยการ (Phromnamphon 2003a; Phromnamphon 2003b; Phromnamphon 2003c; Wongsattabut 2003; Sahai Som 196 2003; So. Samat So. Kiat So. Kho. 1 2003; Sukwat 2003; Khukhantin 2003a; Khukhantin 2003b) ปีถัดมาปี 2546 ด้วยการจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับงานศิลปวัฒนธรรมในป่าเขตเขาชื่อ *สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย* (Wanlayangkul 2003) โดยอดีตสหายซึ่งเป็นบุคคลที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงกลุ่มหนึ่ง เช่น วัฒน์ วรรลยางกูร วิสา ศัญทัพ อติศร เพียงเกษ ศิลา โคมฉาย ฯลฯ เป็นต้น

ดูเหมือนว่าการไหลทะลักออกมาของบันทึกความทรงจำของอดีตสหายจะไม่ได้ยุติลงที่ปี 2546 เพราะในปีต่อ ๆ มาก็ยังมียังมีบันทึกถูกพิมพ์ออกมาอยู่เรื่อย ๆ เช่น *ตำนานดาวพราวไพร ภูแวง ภูพยัคฆ์* ที่จัดพิมพ์โดยคณะทำงานอนุสรณ์สถานภูยัคฆ์ ในปี 2548 (Khana Tham Ngan Anuson Sathan Phu Phayak 2005) และ *ปุมประวัติศาสตร์มหิดลเพื่อประชาธิปไตย ภาค 3 พื้นที่ความหลัง สร้างกำลังใจ มุ่งรับใช้*

สังคม (หลัง 6 ตุลาคม 2519) ที่มี สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ เป็นบรรณาธิการ (Nittayaramphong 2005) โดยจะเห็นว่าบันทึกความทรงจำ 2 เล่มแรกนี้ถูกเขียนโดยอดีตสหายหลายคนและถูกจัดพิมพ์ในนามขององค์กร ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างความทรงจำรวมหมู่ขึ้น ในช่วงเดียวกัน ข้อเขียน “บันทึกหลังไม้ค้ำดาวแดง” ที่ “เหมือนฝัน” ส่งไปตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ใน *เนชั่นสุดสัปดาห์* ระหว่างปี 2546 - 2547 ก็ถูกพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ *บันทึกหลังไม้ค้ำดาวแดง* (Muean Fan 2005) จากนั้นในปี 2549 ก็มีบันทึกความทรงจำของอดีตสหายถูกเขียนและพิมพ์ออกมาอีกหลายเล่ม ได้แก่ *ปิ่น เป้ และเปลผ้าใบ* ของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร เพื่อร่วมรำลึกวาระ 30 ปี 6 ตุลาคม 2519 (Phumithawon 2006) *เด็กหญิงใต้หมวกดาวแดง* ของ วิริยะ ศรีมันตรระ (Srimantra 2006) *อีกหนึ่งฟางฝัน บันทึกแรมทางของชีวิต* ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา ซึ่งได้รับการพิมพ์ซ้ำติดต่อกันถึง 3 ครั้งในปีเดียวกัน (Pitpreecha 2006) *ชั้นสู้บนภพยศ* ของ สิริลักษณ์ จันทรวงศ์ (Chanthonwong 2006) และ *ดอกเลี้ยวบาน...ที่ดอยยาว ผาหม่น* ของ ปาหนัน ณ ดอยยาว (Panan Na Doi Yao 2006) ซึ่งจะเห็นว่าบันทึก 6 เล่มหลังนี้ถูกเขียนขึ้นโดยอดีตสหายที่เป็นผู้หญิงทั้งหมด

สำหรับการให้ความหมายแก่เรื่องราวในเขตป่าเขานั้น แม้ว่าในช่วงนี้จะยังคงมีบันทึกบางเล่ม เช่น *อีกหนึ่งฟางฝัน บันทึกแรมทางของชีวิต* ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา ที่ตีความอดีตในแง่ลบอยู่มากก็ตาม แต่ก็เทียบกันไม่ได้เลยกับกระแสการตีความอดีตของผู้เขียนบันทึกส่วนใหญ่ที่มองคล้ายกันว่า ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าป่านั้นสวยงาม มีคุณค่า และมีความหมายต่อพวกเขาอย่างมาก เช่น บางคนมองว่าหลายปีของการใช้ชีวิตในป่าเขา “เป็นประสบการณ์ที่จะหาไม่ได้อีกแล้วในชีวิตนี้ ไม่ว่าจะถูกหรือผิด จะดีหรือไม่ก็ตาม ผมไม่นึกเสียดายช่วงเวลาที่ผ่านมาเลย ตรงกันข้าม ผมคิดว่าผมได้รู้จักธาตุแท้ของตัวเองมากขึ้น มีความคิดที่หนักแน่นและกล้าที่จะเป็นอิสระด้วยตัวของตัวเอง” (Phlanakhon 2001: 107 - 108) บางคนมองว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากป่าเขาเหมือนกับ “ความฝันอันงดงาม...ที่ฉันเสมือนหนึ่งได้หลับฝันไปยาวนานถึงสี่ปี” (Wongsattabut 2003: 205 - 206) บางคนมองว่า “มันเป็นช่วงเวลาที่ผมได้ตระหนักและซาบซึ้งถึงจิตใจอันงดงามของเพื่อนที่อยู่เผชิญความยากลำบากด้วยกันทุกคน” (So. Samat, So. Kho. 1 2003: 140) บางคนมองว่า “สิ่งที่ยังคงอยู่ในใจฉันเสมอคือความทรงจำและบทเรียนล้ำค่า ภายใต้อสภาพสังคมที่

มุ่งเน้นในด้านวัตถุเช่นปัจจุบันนี้ การอุทิศตนให้กับอุดมการณ์ด้วยความเสียสละกล้าหาญ จึงเป็นภาพตัดที่ยิ่งโดดเด่นสง่างาม ฉันทิใจที่ตนเองได้มีโอกาสพบเห็นและเข้าร่วมอย่างใกล้ชิด ได้เก็บเกี่ยวสิ่งดี ๆ มากมายมาใช้ในการดำเนินชีวิต” (Nittayaramphong 2005: 447) และ “การเรียนรู้ชีวิตในป่าเสียอีกที่สร้างพลังชีวิตและประสบการณ์ในการเผชิญปัญหา เพิ่มความพร้อมในการรับมือกับโลกอนาคต” (Nittayaramphong 2005: 448 - 449) บางคนมองว่า “ช่วงที่ไปจากบ้านและเข้าร่วมงานปฏิวัตินี้ เป็นช่วงที่ชีวิตมีค่าที่สุดในการเกิดมาเป็นมนุษย์ของคน ๆ หนึ่ง แม้ว่าจะต้องร้องไห้บ้าง ผิดหวังกับการจัดการปัญหาบางอย่างของฝ่ายนำที่นั่น บางคนจนคิดฆ่าตัวตายมาแล้วก็เคย แต่ก็ได้รู้จักคนมากขึ้น ได้ทั้งมิตรแท้และมิตรเทียม รู้จักกับความเหินแกล้ว ทุ้มเทตัวเองของคนในขบวน” (Muean Fan 2005: 299) ขณะที่บางคนมองว่า

“พ่อเคยถามว่า เสียใจไหมที่พาไปตระเวนล่าบากในป่า
เขากลับมาก็ไม่เหลือทรัพย์สินอะไร ฉันอยากตอบให้พ่อ
ฟังตรงนี้ชัด ๆ อีกครั้งหนึ่งว่า ฉันไม่เคยเสียใจเลย ตรง
ข้ามกลับดีใจมากที่ได้มีประสบการณ์วัยเด็กแบบนั้น
ประสบการณ์ที่ให้แลกกับเงินจำนวนมากแค่ไหนฉันก็
ไม่เอา”

(Srimantra 2006: 20)

บทเรียนล้ำค่าและภาคภูมิใจ: ชัยชนะของความทรงจำเชิงบวก (ปี 2549 - 2558)

ในช่วงระหว่างปี 2549 - 2558 การเมืองไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์อย่างต่อเนื่อง ขาดเสถียรภาพอย่างหนัก เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง และเกิดจุดพลิกผันหลายครั้ง เริ่มตั้งแต่การรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในเดือนกันยายน 2549 โดยกลุ่มทหารที่เรียกตัวเองว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” (คปค.) การเลือกตั้งทั่วไปในเดือนธันวาคม 2550 ที่ลงเอยด้วยชัยชนะของ “พรรคพลังประชาชน” (สมัคร สุนทรเวช ได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ออกจากตำแหน่งในเดือนกันยายน 2551 โดยมี สมชาย วงศ์สวัสดิ์ มาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน) การกลับมาเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกครั้งของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

(พธม.) หรือ “ขบวนการเสือเหลือง” ที่นำโดย สนิธ ลิ้มทองกุล เพื่อต่อต้านระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ทักษิณ และพรรคพลังประชาชน (ต้นปี 2551) การตัดสินใจยุบพรรคพลังประชาชนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่ทำให้รัฐบาลล้มลงทันที (2 ธันวาคม 2551) และทำให้ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ แห่งพรรคประชาธิปัตย์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 15 ธันวาคม 2551 ซึ่งนำไปสู่การเคลื่อนไหวของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือ “ขบวนการเสื้อแดง” ที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ทักษิณ และพรรคพลังประชาชน การปราบปรามขบวนการเสื้อแดงที่ชุมนุมอยู่ที่ถนนราชดำเนินและถนนราชประสงค์ในเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2553 (Baker & Phongpaichit 2013: 394 - 409) การเลือกตั้งทั่วไปในปีเดียวกันที่ลงเอยด้วยชัยชนะของพรรคเพื่อไทยและการได้เป็นนายกรัฐมนตรีของ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (3 กรกฎาคม 2554) วิกฤตการณ์ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม (มีนาคม 2556) การเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กปปส.) ที่นำโดย สุเทพ เทือกสุบรรณ ที่เริ่มขึ้นในช่วงปลายปี 2556 ไปจนถึงการยึดอำนาจจากรัฐบาลยิ่งลักษณ์โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่นำโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในเดือนพฤษภาคม 2557 (Chanrotnakit 2017: 189 - 237)

แม้ว่าการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าวจะเต็มไปด้วยความขัดแย้งและความผันผวนอย่างมากก็ตาม แต่เนื่องจากกลุ่มพลังที่ครองอำนาจทางการเมืองยังคงเป็นพรรคการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ และแม้ว่าพรรคพลังประชาชนจะถูกยุบและอภิสิทธิ์ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงสั้น ๆ รวมทั้งมีการปราบปราม “ขบวนการเสื้อแดง” อย่างรุนแรงก็ตาม แต่ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา รัฐธรรมนูญ และพรรคการเมือง ก็ยังคงเป็นสถาบันหลักของการเมืองการปกครองอยู่ด้วยเหตุนี้ ประชาชนทั่วไปไม่ว่าจะอยู่ฝ่ายใด จึงยังคงสามารถที่จะแสดงออกทางการเมืองได้อย่างเปิดเผยเสรีและต่อเนื่อง และบรรยากาศทางการเมืองเช่นนี้ ก็เอื้อให้หนังสือบันทึกความทรงจำของอดีตสหายถูกเขียนและพิมพ์ออกมาอย่างแพร่หลาย และต่อเนื่องด้วยเช่นกัน ก่อนที่ภาวะดังกล่าวจะยุติลงแทบจะโดยทันทีเมื่อ คสช. ทำรัฐประหารในเดือนพฤษภาคม 2557

เริ่มจากบันทึกความทรงจำเชิงนวนิยายเรื่อง *บันทึกหมอลำ* ของ พัทธกษัยสูงเนิน ที่พิมพ์ในปี 2550 (Chaisoongnoen 2007) *สู่สมรภูมิแนวหน้า* (บันทึกหลังไม้ค้ำดาวแดง ภาค 2) ซึ่งมาจากข้อเขียนชื่อ “สู่สมรภูมิแนวหน้า” ที่ “เหมือนฝัน” เขียนส่งไปตีพิมพ์เผยแพร่เป็นตอน ๆ ใน *เนชั่นสุดสัปดาห์* ระหว่างปี 2549 - 2550 และถูกพิมพ์เป็นหนังสือในปี 2551 (Muean Fan 2008) *ศรัทธาคงมั่น...ปิ่นดินเป็นดาวแดง* ของ “กลุ่มเพื่อนมิตร 514” ที่พิมพ์ออกมาในปีเดียวกัน (Klum Phuean Mit 514 2008) บันทึกความทรงจำเชิงนวนิยายชื่อ *สมรภูมิ* ของ รณชิต แก้วกานต์ อดีตนักศึกษาที่เข้าป่าทางภาคเหนือที่พิมพ์ออกมาในปี 2552 (Kaewkan 2009) *ตำนานดาวพรวยไฟที่...ภูแว ภูพยัคฆ์ เล่ม 2* ของ คณะกรรมการดำเนินงานจัดสร้างโครงการอาคารอเนกประสงค์รำลึกประวัติศาสตร์ประชาชนจังหวัดน่าน ที่พิมพ์ออกมาในช่วงปลายปี 2552 เรื่องราวชีวิตนักปฏิวัติในเขตป่าเขาของ เทิดภูมิ ใจดี ที่ถูกพิมพ์ไว้ในบางส่วนของหนังสือชื่อ *เทิดภูมิ คนรักแผ่นดิน* เมื่อปี 2555 (Chaidi 2012) *ตำนานดาวพรวยไฟที่...ภูแว ภูพยัคฆ์ ฉบับ ขนชาติ ลัวะ และ ม้ง* ของ คณะกรรมการดำเนินงานจัดงานอนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ที่พิมพ์ในปี 2558 และสุดท้ายคือ *น้ำป่า* ของ สุธาสัย ยัมประเสริฐ ที่เพิ่งจะถูกจัดพิมพ์ในปลายปี 2558 (Yimprasert 2015) การที่ในช่วงนี้อดีตสหายยังสามารถเขียนและพิมพ์บันทึกความทรงจำออกมาได้ อาจเป็นเพราะว่าถึงแม้จะเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงก็ตาม แต่การเมืองไทยก็ยังเป็นประชาธิปไตยอยู่มาก เพราะยังอนุญาตให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและจัดการชุมนุมประท้วงกันอย่างเปิดเผยได้โดยไม่ถูกจับกุมคุมขัง

ส่วนการประเมินค่าประสบการณ์ชีวิตในเขตป่าเขาของอดีตสหายส่วนใหญ่ นั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า มีลักษณะในทางบวกมากขึ้น นั่นคือ พวกเขาส่วนใหญ่มองคล้ายกันว่า ประสบการณ์ในป่าเขาเป็นประสบการณ์ที่งดงามมีคุณค่ามีความหมายมีคุณูปการต่อพวกเขาอย่างสูง และไม่เคียดแค้นว่าการเข้าป่าเป็นการตัดสินใจที่ผิดหรือเป็นการเสียเวลาเปล่า มีบันทึกเพียงบางชิ้นเท่านั้นที่กล่าวถึง พคท. ในแง่ลบ นั่นคือ *เทิดภูมิ คนรักแผ่นดิน* ที่พิมพ์ในปี 2555 (Chaidi 2012) ขณะที่อดีตสหายผู้เขียนบันทึกความทรงจำส่วนใหญ่ล้วนแต่ตีความความทรงจำในเขตป่าเขาออกมาในแง่บวก เช่น รณชิต แก้วกานต์ ตีความอดีตของเขาในฐานะ “ประสบการณ์

อันแสนวิเศษให้จดจำเป็นตำนาน” (Kaewkan 2009: 557 - 558) อดีตสหยาบบางคนใน *ศรัทธาคงมั่น...ปั้นดินเป็นดาวแดง* ตีความว่า “เราไม่เคยเสียใจเลยว่า เราเข้าร่วมการปฏิวัติแล้วไม่สำเร็จ ต้องกลับมาตั้งตัวด้วยสองมือเปล่า แต่จริง ๆ แล้ว การเข้าร่วมการปฏิวัติในอดีต มันมากด้วยคุณค่า ชนิดที่บอกใครไม่ได้ว่ามีราคาสักเท่าไร เราภาคภูมิใจในตัวเอง เรายกพรพรคอมมิวนิสต์ เชื่อมั่นในกฎของสังคมที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ที่ดีกว่า ย่อมมาแทนที่สิ่งเก่าเสมอ (Klum Phuean Mit 514 2008: 175) และอดีตสหยาบบางคนซึ่งเข้าป่าขณะที่ยังเป็นนักเรียนมัธยมและเขียนบันทึกในเล่มเดียวกันกล่าวว่า

“...ถึงแม้เธอจะ “ไม่ได้ตั้งใจเป็นคอมฯ” แต่เธอก็ ‘ไม่เคยเสียใจ ที่ได้เป็นคอมฯ’ และเธอ...อยากจะบอกว่าไม่เคยเสียใจ ไม่เคยเสียเวลาที่ได้เป็นชาวพลพรรครักคอมฯ ภูมิใจมากที่เกิดมาชาตินี้ได้มีโอกาสเป็นคอมฯ เป็นสหยาบ เป็นลูกหลานของมวลชนแดนเคียนซา...ชีวิตนี้ได้พบกับสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายต่อชีวิต ได้สัมผัสถึงอารมณ์รักทางชนชั้น ที่มีมันต์ขลังไม่เคยเสื่อมคลายจากกันก็ปีกียังแนบแน่น ผังลึกในความรู้สึกเสมอมา ความรัก ความเอื้ออาทร ความผูกพัน ทำให้เราสามารถที่จะโอบกอด สัมผัสมือ ถ่ายทอดมิตรภาพอันอบอุ่นได้อย่างรักดีและเทใจให้...ทุกคนเป็นคนดีที่หนึ่งเลย สง่างามสมกับเป็นนักรบของประชาชน เป็นทหารปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทยที่มีจิตใจเสียสละความสุขสบาย มาอยู่ในป่าเขาที่ยากลำบาก โดยไม่มีผลตอบแทน ไม่มียศถาบรรดาศักดิ์ ไม่มีเงินเดือน มันมีค่าสูงส่ง หาได้ยากมาก กับการเสียสละแบบนี้ มันเป็นสิ่งสวยงามที่สุดแล้วสำหรับชาตินี้ เราขอต่อท้ายด้วยประโยคที่ว่า เกิดมาไม่เสียชาติเกิดจริง ๆ...”

(Klum Phuean Mit 514 2008: 235)

บทสรุป: ความทรงจำ บันทึกความทรงจำ และอัตลักษณ์

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าบันทึกความทรงจำของอดีตสหายที่ถูกเขียนและพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่องในช่วงระหว่างปี 2519 - 2558 ได้สะท้อนให้เห็นถึง ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของพวกเขาเกี่ยวกับความทรงจำว่าด้วยชีวิตในเขตป่าเขาภายใต้ พคท. อย่างสำคัญ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเริ่มต้นจากกระแสการมองชีวิตในป่าอย่างสวยงามโรแมนติกในช่วงปี 2519 - 2522 จากนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้ง และมีนักศึกษาปัญญาชนบางส่วนแยกตัวออกจาก พคท. ในช่วงนับตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา กระแสการตีความความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในป่าในแง่ลบก็เริ่มปรากฏขึ้นมาแข่งขัน จากนั้นเมื่อความขัดแย้งและวิกฤตศรัทธาต่อ พคท. ได้ขยายกว้างขึ้น และมีคนออกจากป่ามากขึ้นจนกระทั่ง พคท. ล่มสลายลงในช่วงระหว่างปี 2523 - 2535 กระแสการตีความความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในเขตป่าเขาในแง่ลบก็ได้ขยายตัวกว้างขวางมากขึ้นเป็นเงาตามตัวและกลายเป็นการตีความอดีตกระแสหลักในช่วงนี้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงนับตั้งแต่หลังกรณีนองเลือดพฤษภาคม 2535 จนถึงช่วงก่อนที่ทักษิณ ชินวัตร จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเมื่อปี 2544 แม้ว่ายังคงมีบันทึกความทรงจำบางเล่มพยายามนำเสนอความทรงจำในแง่ลบให้กับชีวิตในเขตป่าเขาอยู่ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น เนื่องจากกระแสการตีความอดีตในแง่บวกได้ก้าวขึ้นมาครองฐานะนำแล้ว ดังเช่นที่สหายบางคนกล่าวว่า ประสบการณ์ในเขตป่าเขา “มีค่าสูงสุดในชีวิตที่คิดว่าจะไม่วันได้จากที่ไหน ๆ” (Sanlaya 1996: 298 - 300)

ในช่วงระหว่างปี 2544 - 2549 มีการจัดพิมพ์บันทึกความทรงจำของอดีตสหายออกมาเป็นจำนวนมากจนกลายเป็น “ยุคทอง” ของหนังสือประเภทนี้ ขณะที่กระแสการตีความความทรงจำในแง่บวกก็ยังขยายตัวเติบโตใหญ่มากขึ้นกว่าก่อนหน้านี้ นั่นเสียอีก และยังคงเป็นกระแสหลักต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปี 2558 แม้ว่าการเมืองไทยจะขัดแย้งกันอย่างรุนแรงเพียงใดก็ตาม สาเหตุสำคัญน่าจะเกิดขึ้นจากการที่สถานการณ์และโครงสร้างทางการเมืองที่เคยถูกผูกขาดปิดแคบตายตัวทั้งโดยพลเรือนและทหารได้ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงขยายเปิดกว้างให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและมีประชาธิปไตยมากขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดช่วงระหว่างปี 2519 - 2558 พร้อม ๆ กับการที่อดีตสหายหลายคนได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่มั่นคงและสูงขึ้น พวกเขาค่อย ๆ ขยับฐานะจากคนชายขอบมาอยู่ศูนย์กลางและใน

ที่สุดก็กลายเป็นบุคคลชั้นนำของสังคม ทำให้พวกเขากล้าที่เปิดเผยอดีตของตนเองต่อสาธารณชนมากขึ้น กล้าออกมายืนยันว่าการเข้าป่าจับปืนร่วมรบกับ พคท. ในเขตป่าเขา ไม่ใช่การกระทำของคนหลงผิดและขายชาติ หากแต่เป็นการกระทำที่ “เสียสละกล้าหาญ...โดดเด่นสง่างาม” มากกว่า อดีตที่เคยถูกปกปิดซุกซ่อนเอาไว้ กลายเป็น “ความทรงจำและบทเรียนล้ำค่า” ถึงขั้นที่พวกเขาบางคนกล่าวว่า “ให้แลกกับเงินจำนวนมากแค่ไหนฉันก็ไม่เอา” ซึ่งถือเป็นการนำเอาความทรงจำเกี่ยวกับอดีตมาช่วยประกอบสร้าง “อัตลักษณ์” ของตนเองในปัจจุบัน ดังที่มินกวีวิชาการคนหนึ่งกล่าวว่า “ความทรงจำเป็นดังเยื่อใยโปร่งเบาที่เชื่อมเหตุการณ์ในอดีตรวมตลอดถึงเค้าโครงแห่งอดีต (plot) เข้ากับบุคลิกและตัวตนของตัวบุคคลผู้จดจำเหตุการณ์นั้น” (Kongkirati 2015: 233 - 235) การเขียนบันทึกความทรงจำของอดีตสหายก็คือความพยายามที่จะเชื่อมโยงอดีตเข้ากับบุคลิกตัวตนในปัจจุบันของพวกเขาเช่นกัน อย่างน้อยก็เพื่อจะบอกแก่ตัวเองและสังคมว่าพวกเขาในอดีตก็เคยทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่และสง่างาม

References

- Baker, C. & Phongphaichit, P. (2013). *Prawatsat Thai Ruam Samai* [The Contemporary Thai History]. Bangkok: Matichon.
- Chaidi, T. (2012). *Thoedphum Khon Rak Phaen Din* [Thoedphum the Patriot]. Bangkok: Ban Phra Athit.
- Chaisoongnoen, P. (2007). *Banthuek Khong Mo Nai Pa* [The Diary of a Doctor in the jungle]. Bangkok: Matichon.
- Chaletorn, B. (1979). La Kon Chonbobot Lom Mueng Lae Yued Mueang Nai Thi Sud [Farewell, the Rural Mobilisation and Its Inevitable Victory]. *Thai Nikon*, 3(30), 103 - 104.
- Chanrotnakit, B. (2017). *Kanmuangthai Ruamsamai* [The Contemporary Thai Politic]. Bangkok: Sathaban phrapokklao.
- Chanthonwong, S. (2006). *Khuen Su Bon Phu Phayak* [The Uprising of Phu Phayak]. Bangkok: Sukkhapabjai Publishing.
- Chantimathorn, S. (1998). *Tawan Si Daeng* [The Red Sun]. Bangkok: samanchonbooks.
- Fongthale, C. (2006). *Chak Doi Yao Thueng Phu Pha Chi* [From Doi Yao to Phu Pha Chi]. Bangkok: Samaphan.
- Kaewkan, R. (2009). *Samoraphum* [Battlefield]. Bangkok: Chuenchai.
- Khana Tham Ngan Anuson Sathan Phu Phayak. (2005). *Tamnan Dao Phrao Phrai - Phu Wae Phu Phayak* [The Legend of Bright Stars in the Wilderness - Phu Wae and Phu Phayak]. Bangkok: Art Edge Graphic.
- _____. (2009a). *Tamnan Dao Phrao Phrai Phu Phayak Phu Wae Lem Song* [The Legend of Bright Stars in the Wilderness - Phu Wae and Phu Phayak 2]. Bangkok: Art Edge Graphic.
- _____. (2009b). *Tamnan Dao Phrao Phrai Phau Wae Chabap Chonchat Lua Lae Hmong* [The Legend of Bright Stars in the Wilderness - Phu Wae: The Book of Lawa and Hmong People]. Bangkok: Art Edge Graphic.
- Khanthap, V. (1977). *Banthuek Chak Phu Phan Thueng Lan Pho* [A Note from Phu Phan to the Bo Tree Courtyard]. Thammasat University Archives, The CPT's documents, B199.
- Khomchai, S. (1997). *Patiwat Bao Bao* [The Light-hearted Revolution]. Bangkok: Ming Mit.

- Khong Kan Chapho Kit: Klum Phu Banthat 2544. (2001). *Bon Senthang Phu Banthat: Tamnan Kan Tosu Duai Awut Khong Prachachon Phattalung - Trang - Satun* [On the Road to Phu Banthat: A Legend of people's armed struggle in Phattalung, Trang and Satun]. Bangkok: Art Edge Graphic.
- Khukhantin, W. (2003a). *Chueng Tawat...Ai Kae Noi* [Thus Shout 'You! A Lamb']. Bangkok: Tawan Daeng.
- _____. (2003b). *Thahan Plod Aek Thaek Thaew* [A Disobedient Soldier in the Liberation Army]. Bangkok: Tawan Daeng.
- Kladyu, C. (1978). *Banthuek Chak Wana Thueng Nakhon* [Notes from the Wilderness to the City]. Thammasat University Archives, The CPT's documents, B203.
- Klip Dok Or. (1980). *Banthuek Chak Khon Thue Puen Thueng Mue Chak Wai* [A Note From a Gunman to a Basket Weaver]. *Athipat*, 3(7), 42.
- Klum Phuean Mit 514. (2008). *Sattha Khong Man...Pan Din Pen Dao Daeng*. [Unwavering Faith...Through Hardship to Red Star]. (n.p.).
- Koe Ti Mong (Khon Nueng). (2002). Siang Sathon Chak Doi: Sip Si Tula Songkhram Prachacon Rue Songkhram Khong Sahai Thai [An Echo from the mountain: The Moon Hunter - People's war or Comrade Thai's personal war?]. *Pacarayasara*, 28 (2), 62 - 67.
- Kongkirati, P. (2015). *Kanmueang Watthanatham Thai Wa Duay Khwam Songcham, Wathakha, Amnat* [Culture Politics in Thailand: On Memories, Discourses and Power]. Nonthaburi: Same Sky.
- Luklanthai, T. (2007). *La Kon Hin Rong Kla* [Farewell, Rong Kla Rock!]. (n.p.).
- Luksaotusuriyan, T. (2003). *Tamnan Nak Patiwat Phu Sang* [The Legend of Phu Sang Revolutionaries]. Bangkok: Klum Phuean Phu Sang.
- Muean Fan. (2005). *Banthuek Lang Mai Dao Daeng* [Off Record Red Star Diary]. Bangkok: Samnak Phim Hok Tula Ramluek.
- _____. (2008). *Su Samoraphum Naew Na (Banthuek Lang Mai Dao Daeng Phak Song)* [To the Front Line - Off-Record Red Star Diary part 2]. Bangkok: Hok Tula Ramluek.

- Na Doi Yao, P. (2006). *Dok Siao Ban...Thi Doi Yao Pha Mon* [Blooming Tree Orchids at Doi Yao Pha Mon]. Bangkok: Baibua.
- Nantachukra, A. (1990). “*Lung Watthanna*” *Banthuek Prawat sat Prachachon: Chak Seri Thai Sai Isan Thueng Phak Communist Haeng Prathet Thai Sai Isan* [“Uncle Wattana” A People’s Historical Account: From Northeastern Sector of the Free Thai Movement to the Northeastern Operation Area of the Communist Party of Thailand]. Mimeographed document.
- Nittayaramphong, S. (2005). *Pum Prawatsat Mahidol Phuea Prachathipatai Phak 3: Fuen Khwamlang Sang Kamlang Chai Mung Rabchai Sangkhom (Lang 6 Tulakhom 2519)* [Mahidol University’s Chronicle of the Struggle for Democracy part 3: Reliving the Past, Boosting Morale, Willing to Serve the Society - After 6 October 1976]. Bangkok: Alpha Millenium Co., Ltd.
- Phlanakhon. (2001). *Khwam Song Cham Chak Pa Khao: Banthuek Khong Nakrop Patiwat Nuea Hupkhao Chong* [A Memory from the Jungle: an Account of a Revolutionary Warrior from Chong Chang Valley]. Bangkok: Ban Khao Noi Silpa lae Wan-nakam.
- Pho Mueang Chomphu. (1987). Banthuek Khong Phu Phan Thang [A Passer-by’s Note]. *Baan Mai Ru Roi*, 3(10), 20 - 26.
- _____. (2000). *Su Samoraphum Phu Phan* [To Phu Phan Battlefield]. Bangkok: Matichon.
- Phromnamphon, K. (1998). *Banthuek Luead Phanom Dongrak* [Memory of Bloodshed at Dangrek mountains]. Bangkok: Samoson 19.
- _____. (2003a). *Pirab Ram* [The Doves of Ramkhamhaeng University]. Bangkok: Tawan Daeng.
- _____. (2003b). *Suek Lam Dom Luead* [The Bloody Battle at Dom River]. Bangkok: Tawan Daeng.
- _____. (2003c). *Thap Khon Daeng* [The Army of the Reds]. Bangkok: Tawan Daeng.
- Phubanthat, H. (2002). *Phaen Din Tai Khwam Lang Sahai Kao* [The South, The Past, The Old Comrades]. Bangkok: Khrongkan.
- Phumithawon, P. (2002a). *Sahai* [Comrades]. Bangkok: Ming Mit.
- _____. (2002b). *Suek Khao Kho* [The Battle of Khao Kho]. Bangkok: Ming Mit.

- Phumithawon, P. (2006). *Puen Pe Lae Ple Phabai* [Gun, Rucksack, and Hammock]. Bangkok: Ming Mit.
- Pitpreecha, C. (1978). Ruedu Fon Kab Ruengrao Khong Nok Bin La [The Rainy Season and the Story of Robins]. *Wannakam Phuea Chiwit*, (August 1978), 35 - 38.
- _____. (1998). Phu Thao Moelin [Merlin the Elderman]. In Vieng-Vachira, B. (ed.), *Chiwit Lae Phonngan: Tamnan 'Nai Phi' Asanee Poljantra (2460 - 2530)* [Nai Phi Asanee Poljantra's Life and Works (1917 - 1987)]. Bangkok: Samanchonbooks.
- _____. (2006). *Ik Nueng Fang Fan Banthuek Raemthang Khong Chiwit* [A Speck of Dream: An Account of a Life's Journey]. Bangkok: Praew Publishing.
- Poljantra, W. (1990). *Ramluek Thueng Nai Phi Chak Pa Lom* [In Memory of Nai Phi from Aunty Lom]. Bangkok: Thale Ya.
- _____. (1998). Khwam Ngam Haeng Chiwit [The Beauty of Life]. In Vieng-Vachira, B. (ed.), *Chiwit Lae Phonngan: Tamnan 'Nai Phi' Asanee Poljantra (2460 - 2530)* [Nai Phi Asanee Poljantra's Life and Works (1917 - 1987)]. Bangkok: Samanchonbooks.
- Prasertkul, S. (1979). Lamnam Khwam Khaen [Song of Resentment]. *Phirap Daeng*, (May-June 1979), 35 - 38.
- _____. (1986). *Ma Chak Pa Chai Len* [From the Mangrove forest]. Bangkok: Tianwarn.
- _____. (1988a). *Pleng Nam Rabam Mek* [The Singing Water and the Dancing Cloud]. Bangkok: Tianwarn.
- _____. (1988b). *Saphan Phai Nuea Sai Nam Chiao* [The bridge bamboo over rapid stream]. Bangkok: Praphansarn.
- _____. (1993). *Pak Kham Prawatsat* [A Testimony of History]. Bangkok: Samanchonbooks.
- Roengchai, R. (1996). *Yod Nueng Nai Krasae Than* [A Drop in the Stream]. Bangkok: Ming Mit.
- Sahai Som 196. (2003). *Lamnam Kan Tosu Khong Prachachon* [The Ode to the Struggle of the People]. Bangkok: Tawan Daeng.
- Sahai Somphon B3. (1999). *Prakai Fai Lam Thung Chabap Anuson Sathan Wirachon 3 - 4 Mesayon 2542 Ban Chong Chang Surat Thani* [Wildfire: Special Edition for the Opening of Ban Chong Chang Martyrs Memorial on 3 - 4 April 1999]. (n.p.).

- Sanlaya, N. (1996). *Lom Phad Chai Khao* [The Breeze at the Foot-hill]. Bangkok: Matichon.
- Sarika, C. (1993). *Wara Sud Tai Haeng Chiwit - Chit Phumisak* [The Last Moment in the Life of Chit Phumisak]. Bangkok: Sarika.
- _____. (2001). *Plueai Pa Daeng* [The Forest of the Reds Uncovered]. Bangkok: Sarika.
- Sidhisamarn, K. (2001). Sip Si Tula Songkhram Prachacon: Nang Di Thi Tong Du [The Moonhunter: A Must See]. *Siam Rath Weekly*, 48(22), 1 - 26.
- Siwakuea, K. (1980). Banthuek Chak Than Thiman [A Diary From the Stronghold]. *Song Thang*, 1(1), 35 - 38.
- So. Samat So. Kiat So. Kho. 1. (2003). *Rueang Lao Ton Khao Pa* [Tales from the Time in the Wilderness]. Bangkok: Tawan Daeng.
- Sriariya, Y. (1979). Mai Mi Khrai Rak Chat Thai Thao Kab Khon Thai [No one can be patriotic to Thailand as Thais] *Thai Nicon*, 3(30), 14 - 19.
- _____. (1980). *Banthuek Kabot* [A Rebel's Memorandum]. Bangkok: Senthang.
- Srimantra, W. (2006). *Dek Ying Tai Muak Dao Daeng* [A Girl With Red-Starred Cap]. Bangkok: Matichon.
- Srinara, T. (2010). *Lang Hok Tula: Wa Duay Khwam Khadyaeng Thang Khwamkhid Rawang Khabuankan Nak Sueksa Kab Phak Communist Haeng Prathet Thai* [After 6 October: On ideal conflict between Student movement with Thai Communist Party]. Bangkok: Samnak Phim Hok Tula Ramluek.
- _____. (2012). *Khwāmkhīt thāngkān mūāng khōng panyāchon fāi khān phāilang kān toktam khōng krasāekhwām khīt sangkhom-niyom nai prathēt Thai Phō.Sō. sōngphanhārōiyīsipsī - sōng phanhārōisāmsipsī* [Political thoughts of the opposition intellectuals after the decline of the socialist ideology in Thailand, 1981 - 1991]. (Department of History, Faculty of Arts, Chula longkorn University).
- Sukwat, N. (2003). *Tamnan Dek Due* [The Legend of an Unruly Kid]. Bangkok: Tawan Daeng.
- Sunthonsri, W. (1981a). Kharawan Nai Khet Pa Khao [Caravan in the Wilderness]. *The Book World Magazine*, 5(1).

- Sunthonsri, W. (1981b). Kharawan Phak Awasan ‘Thi Samnak Naewruam A. Samsip Lae Mueang Sipsong Panna [Caravan - The Last Chaptre at the ‘Front A.3.0 Headquarter’ and Xishuangbanna]. *The Book World Magazine*, 5(3).
- _____. (1993). *Kharawan Tamnan Thapna Dontri Phuea Chiwit Khong Thai* [Caravan: The Legendary Vanguard Band of Thai Music for Life]. Bangkok: Samanchonbooks.
- _____. *Tamnan Nak Patiwat Phu Sang* [The Legend of Phu Sang Revolutionaries]. (1998). Bangkok: Khana Kammakan Chat Ngan Banchu Atthi.
- Tejapira, K. (1988). *Rusuek Haeng Yuk Samai* [A Sense of the Era]. Bangkok: Thang Thai.
- _____. (1994). *Wisaman Samnuek* [Extraordinary conscience]. Bangkok: Thang Thai.
- Thao Kham Pon. (1980). Banthuek Thathan Plod Aek Ton Si: Kamphaeng Pa [An Account of a Liberation Soldier, Part 4: The Jungle Wall]. *Athipat*, 3(7), 71.
- Tojirakarn, W. (1978). Nuai Paet Khlueanthi Nai Than Thi Man [The Mobile Medical Unit in the Stronghold]. *Samakkhi Su Rop*, 2(8), 63 - 64.
- Wanlayangkul, W. (1978). *Dong Daeng* [Red Jungle]. Thammasat University Archives, The CPT’s documents, B201.
- _____. (2003). *Sailom Plian Thit...Taae Duangchit Mi Dai Plian Loei* [The Wind Changed Its Direction...But Our Souls Never Change]. Bangkok: Art Edge Graphic.
- Wanwilai, W. (1998). *Tawan Tok Thi...Tanao Sri* [Sunset on...the Tanessarim Mountains. (n.p.).
- Wongsattabut, M. (2003). *Fan Muea Wan Wan* [Yesterday’s Dream]. Bangkok: Tawan Daeng.
- Yaem Rawi. (2001). Sip Si Tula Songkhram Prachachon [14 October War of Peoples]. Bangkok: Matichon.
- Ya Phraek. (1980). Sam Duean Hok Wan Nai Khet Chorayut Phak Tai (Chop) [Three Months and Six Days in the Southern Guerilla Front]. *Lak Chai*, 4(30), 30.
- Yimprasert, S. (2008). *Saithan Prawatsat Prachathippatai Thai* [The Current of the History of Thai Democracy]. Bangkok: P. Press.
- _____. (2015). *Nam Pa* [Flash Flood]. Bangkok: Aan.